

Åtgärdsarter – hotade kärlväxter i Skåne (version 2.1)

Jan Thomas Johansson

epost-adress: janthomas.johansson@bahnhof.se

Jag tar tacksamt emot kommentarer och förslag till förbättringar av detta kompendium.

Lund, den 29 oktober 2019

Om inget annat anges är fotona tagna av författaren. Ett varmt tack till Jens Christian Schou och Åke Svensson för att jag har fått lov att använda era foton.

Beteckningar

Arter betecknade med utropstecken ! är fridlysta.

Arter betecknade med N kräver enligt Miljöbalken noggrant skydd enligt art- och habitatdirektivet. Arterna är upptagna i Bern-konventionens appendix I (Strictly Protected Flora Species).

Arter betecknade med asterisk * finns med i botaniska trädgårdars odlingsprogram.

Arter inom klammer [ ] är troligen mycket svåra att odla.

0 = utdöd som spontan; lokalautentiskt material finns i odling

1 = akut hotad

2 = hotad; få lokaler och/eller negativ trend

3 = hotad; antingen med flera lokaler och en negativ trend eller med få men individrika lokaler och med stabilt läge

Några odlingsråd

Låt odlingsmiljön efterlikna naturen så mycket som möjligt.

Växter är som människor. Ju yngre plantorna är, desto mera tillsyn kräver de. Äldre plantor brukar kräva mindre passning. I odling kräver dock växter kontinuerlig tillsyn.

Låt skörd och sådd efterlikna naturens frukt- och fröspridning så mycket som möjligt. Släpper växten sina frön på sommaren och hösten, bör fröna sås under (sen)sommaren eller hösten.

Många arter (inte bara vårblommande) som är anpassade till (kall)tempererat klimat kräver minst en viloperiod med kyla eller rentav frost för att kunna utvecklas normalt. Detta kallas stratifiering eller vernalisering. Man kan imitera denna genom att förvara fröna/frukterna i fryskåsar några veckor upp till några månader. Lämplig temperatur och tid för köldförvaringen beror på arten (ibland på ursprungspopulationen). Olika arter (populationer) kräver olika lång tid för att frövilan ska brytas och här får man ”känna sig för”, eftersom det inte finns något facit beträffande vilda svenska arter.

Tänk på att frövila kan vara väldigt svår att bryta, men ge inte upp. För vissa arter kan det ta ett par år innan fröna gror.

Det finns dock vissa knep för att kringgå frövila. Hormonbehandling med gibberellinsyra är en metod, men ganska omständlig och dessa preparat får inte längre säljas i Sverige. De kan köpas i Danmark, som (ännu) inte har samma restriktioner. Behandling med hormonpreparat tar man dock till enbart som nödfallsåtgärd!

Standardsubstrat för de flesta hotade skånska landväxter är 25–50% sand och 50–75% standardplanteringsjord.

Var noga med pH-värdet, när du odlar växter. Det är få arter som verkligen kräver kalciumkarbonat (CaCO_3), men det är många för vilka kalken (högt pH-värde) verkar som ett gift eller åtminstone hämmande på vitalitet och fertilitet. Om du är osäker, odla då i jord med neutralt pH-värde. Ta reda på vilka arter som kräver lägre pH-värde och eventuellt torvjord.

Generellt går man från små (så)krukor till större krukor eller utplantering på friland. Att kruka upp plantor är ett bra sätt att ”få fart på dem”, när näringsämnen och spårämnen börjar bli bristvaror i substratet. Tänk på att små krukor torkar ut snabbare!

Använd som princip ALDRIG extra konstgödningsämnen för vilda arter! Någon gång kan det dock krävas viss tillsats av exempelvis hönsköll, men generellt brukar det räcka med omplantering i ny jord.

Var noga med fuktigheten, när du odlar växter. Generellt är det lättare att vattna ihjäl en landväxt än att torka ihjäl den. För sumpmarkväxter och (givetvis) vattenväxter gäller det motsatta.

Ovanstående text utgör enbart ramarna. Varje art kräver sina specialiteter – men det är något av charmen med att odla vilda arter.

Det finns självklart många nackdelar med att odla vilda arter. En odling lockar till sig parasiter och växtätande djur. Den är kort sagt ett dukat bord färdigt för måltid. På längre sikt kan odlingen föra med sig oönskade genetiska förändringar, en utarmning av artens eller ursprungspopulationens genetiska variation. Vi har dock ännu ingen patentrörelse på detta stora problem. För många arter är det kanske inget problem, men vi vet för lite om det.

Ett annat problem som också berör det odlade materialets genetiska variation är hybridisering med andra arter, men även med andra populationer av samma art. De botaniska trädgårdarna

försöker lösa problemet med inomartskorsningar genom att odla från populationer med olika proveniens. Eftersom vi i Skåne än så länge har bara två större offentliga botaniska trädgårdar med odling av hotade arter, är antalet möjliga populationer begränsat till två per art. Problemet med hybridisering mellan arter är kanske större på sikt, men vi har än så länge inte konfronterats med detta. Närstående ”korsningsbenägna” arter ska under inga omständigheter odlas på pollineringsavstånd från de odlade hotade arterna. Exempel kommer att nämnas i nedanstående texter.

Slutligen ska jag bara nämna att jag tacksamt tar emot alla råd och tips på förbättrad och förenklad odlingsteknik.

Hotade skånska kärlväxter

Naverlönn *Acer campestre*.

!Acer campestre (naverlönn) 2 (som sannolikt indigen)

Naverlönn har en förekomst i Sverige vilken anses vara indigen, nämligen en gränsvall på moränlera sydväst om Södra Lindholmen nära Svedala. Den publicerades från området redan 1749 (Rosén 1749) och växtplatsen är skyddad som naturminne. Arten har blivit något av en symbol för trakten och har lånat sitt namn åt exempelvis en skola i närheten. Naverlönn är en vårblommande stor buske eller ett litet träd, som i sällsynta fall påstås kunna nå en höjd av ca 25 m. På sin skånska lokal är den dock betydligt lägre. Något överhängande hot föreligger inte och träden förefaller att vara vid god vigör. Såvitt känt finns inget material från denna lokal i odling och frön och/eller sticklingar bör om möjligt säkras. Arten är lättodlad och används sedan länge till bland annat häckar och prydnadsbuskage. Frön av naverlönn bör sås

på hösten i kruka med vanlig såjord och täckas med tunt skikt av grus och/eller sand. Möjligen kan även sticklingsförökning vara aktuell.

Åkerklätt *Agrostemma githago*.

**Agrostemma githago* ssp. *githago* (åkerklätt) 0 (som gammalt åkerogräs)

Åkerklätt hade sina sista förekomster i och nära Kåseberga by och den allra sista av dessa var på 1980- och 1990-talen belägen längs en stig i branten ovanför hamnen. Detta område har dock fullständigt vuxit igen. Åkerklätt var förr ett vanligt ogräs i Skåne tillsammans med råglosta (*Bromus secalinus*) i främst höstrågåkrar. Efter andra världskriget minskade arten drastiskt genom förbättrad jordbruksteknik och effektiv frörensning och arten försvann helt som åkerogräs under 1970-talet. Arten kan bli högvuxen, men förgrenar sig föga. Kapslarna innehåller tiotals ca 3 mm stora frön, som är anpassade till att tröskas tillsammans med sädeskornen samt sås ut med utsädet. På grund av denna anpassning jämte extrem inavel utvecklades sannolikt ett antal lokala genetiska typer, men detta har aldrig kunnat studeras eftersom arten försvann som åkerogräs långt innan moderna molekylärgenetiska metoder fanns. Material av åkerklätt från Kåseberga finns i odling i några privata trädgårdar samt även i botanisk trädgård. Arten är höstgroende och övervintrar i form av bladrossetter, men kan även gro på våren och blomma samma år. Ytor bör röjas i de sandiga branterna vid Kåseberga hamn och lokalautentiskt material av åkerklätt sås in där. Kontinuerlig skötsel krävs för att förhindra igenväxning. Klätt självsår sig vanligtvis inte alls, utan fröna håller sig kvar i kapslarna fram till skörden. Detta är en anpassning till att fröna ska tröskas tillsammans med utsädet på hösten. Årliga utsåningar är därför nödvändiga, antingen från odling eller från mogna kapslar på lokalen. I Kåseberga hade arten dock förmåga till att föryngra sig själv, sannolikt genom att frökapslarna framåt hösten fragmenterade och fröna på så vis föll ned till marken. Klätt är relativt lätt att odla i trädgård, helst på lätt sandblandad jord, så tillräcklig fröproduktion torde vara tillgodosedd. Fröna sås i sandblandad såjord lämpligen tidigt på

hösten, så att groddplantorna hinner bilda bladrosetter före frosten. Groningen påbörjas efter ett par veckor. Andra odlade klättformer får inte finnas i närheten, då risken för hybridisering med oönskade genotyper är stor. Sommaren 2019 såddes på försök ett hundratal frön på ett litet område med barmark strax väster om den gamla lokalen. Uppföljning planeras för 2020.

Kritsuga *Ajuga genevensis*.

!Ajuga genevensis (kritsuga) 0

Kritsuga fanns fram till senare delen av 1940-talet på en återstående sannolikt indigen lokal, en almbevuxen gräsvall nära Limhamn och Bunkeflo (Johansson 2017a). Efter 1940-talet är arten såvitt bekant inte observerad där. Före 1900-talet var arten känd från en handfull torrängar på kalkmark i sydvästra Skåne. Under de senaste decennierna har kritsuga förekommit i växlande antal på ett par gräsbevuxna vägkanter och dikeskanter nära Kristianstads högskola. Det är inte känt hur arten har kommit dit, men den har förekommit som gräsfröinkomling på flera ställen längre norrut i Götaland. Troligtvis är den oavsiktligt införd med gräsfrö. Kritsuga från det sista beståndet vid Limhamn/Bunkeflo finns i odling i flera trädgårdar och åtskilliga exemplar har de senaste två åren planterats i och intill Limhamns kalkbrott. Allt odlat material från Limhamnslokalen verkar härstamma från en liten klon och förmågan att bilda mogna frön verkar vara starkt begränsad hos detta material, eftersom kritsuga är korsbefruktare. Arten är lättodlad och förökar sig villigt på vegetativ väg. Den bör lämpligen odlas i sandblandad men tämligen näringsrik och kalkrik planteringsjord och kan då bilda heltäckande bestånd inom några år. Den är dock känslig för hög markfuktighet, då rötter och rhizom då lätt ruttnar.

Gotlandssvalting *Alisma lanceolatum*.

***Alisma lanceolatum* (gotlandssvalting) 1? (möjligen utdöd)**

Gotlandssvalting har i senare tid en känd lokal i Skåne, en mölledamm i Nybroån strax nordväst om Svenstorp i Stora Köpinge, där den upptäcktes i slutet av 1950-talet (Björkqvist 1959). Lokalen var särskilt intressant, eftersom gotlandssvalting här hade en avvikande morfologi jämfört med sina öländska och gotländska förekomster. Den senaste rapporten om gotlandssvalting på denna plats härrör från 2000 (noterad av Åke Svensson, enligt Artportalen) och vid besök på lokalen kunde inget exemplar återfinnas (ett litet blad kan ha tillhört gotlandssvalting, men det gick inte att säkert artbestämma). Om gotlandssvalting finns kvar, bör material snarast säkras och arten odlas i botaniska trädgårdar. Den är förmodligen kalkgynnad. Det finns såvitt jag vet inget material i odling från denna förekomst i nutiden och någon standardmetod för odling av arten i Sverige torde inte heller finnas. Fröna sås lämpligen direkt efter mognaden i substrat som så mycket som möjligt efterliknar blottad gyttejig strandkant med relativt högt pH-värde. Småplantorna planteras efterhand i kar med gyttejig och vattenytan höjs successivt när plantorna växer.

Rosenlök *Allium carinatum*.

***Allium carinatum* (rosenlök) 3**

Det är tveksamt ifall rosenlök är en indigen skånsk/svensk växt. Den är känd sedan gammalt som prydnadsväxt och anses vara delvis införd med gräsfrö till parker (Aldén & Ryman 2009, Hylander 1943). Flertalet förekomster är och har varit på olika typer av människoskapad mark. På vissa lokaler (t.ex. Kullaberg, Kungsmarken) har den ansetts vara eventuellt indigen, men det är inte omöjligt att den även där har blivit införd av människan under 1800-talet eller tidigt 1900-tal. Rosenlök verkar inte vara hotad i Skåne även om den har minskat på vissa lokaler och dött ut på andra. Sålunda är den på väg att försvinna (på grund av igenväxning och beskuggning) på sin gamla lokal intill bron över Höje å i södra Lund. På Kungsmarken är den mycket riklig på vissa ytor. Rosenlök är mycket lättodlad och blir gärna ett besvärligt och svårutrotligt ogräs i rabatter. Den förvildar sig också mycket lätt. Groddknopparna (bulbillerna) sås i normal såjord.

Läkemalva *Althaea officinalis*.

***Althaea officinalis* (läkemalva) 3 (som sannolikt indigen)**

Läkemalva blev funnen för några år sedan i två små bestånd på södra delen av Flommen i Falsterbo (Artportalen). I augusti 2019 kunde vi konstatera att beståndet kraftigt expanderat och blommade mycket rikligt. Därför har dess hotklass tillsvidare höjts från 1 till 3. Arten är sannolikt spontan där och bör hållas under uppsikt. Läkemalva (eng. 'marsh mallow') har odlats som medicinalväxt sedan urminnes tider och även som prydnadsväxt (Aldén & Ryman), men dess nyupptäckta växtplats på Flommen överensstämmer väl med artens förmodat spontana danska ståndorter på havsstrandängar (t.ex. i och omkring Nysted på Lolland). Det kan dock inte helt uteslutas att läkemalvan även på sin lokal intill Flommens golfbana är förvildad från odling. Om möjligt bör frön skördas på denna lokal och arten odlas. Fröna sås lämpligen på våren i normal såjord.

Kamomillkulla *Anthemis cotula*.

!*Anthemis cotula (kamomillkulla) 2

Kamomillkulla har i nutid en känd lokal i Skåne, intill Kungsgården på Ven. Den är väl etablerad där sedan många år och förekomsten är generellt individrik. Kamomillkulla är en gammal kulturföljeslagare, som fram till 1900-talet förekom på många ställen i Skåne vid gårdar, i trädgårdar och andra människoskapade marker. Arten är sommarannuell och fröna groor alltså på våren eller sommaren. Blomningen kan sträcka sig långt in på senhösten till dess att frosten dödar plantorna. Fröproduktionen är mycket riklig. Material av kamomillkulla från Ven odlas i flera trädgårdar (även botaniska trädgårdar). Arten trivs bäst på näringsrikt lerigt underlag och uthärdar även temporärt hög vattenhalt i marken, men verkar inte vara kalkberoende. Årlig tillsyn av lokalen på Ven bör göras även fortsättningsvis och vid behov kan frön sås ut (från lokalautentiskt material). Kamomillkulla är lättodlad och fröna sås i normal såjord.

Selleri *Apium graveolens*.

*Apium graveolens (selleri) 2 (som sannolikt indigen)

Selleri har tre troligtvis indigena populationer i Skåne, dels i norra delen av Flommen i Skanör, dels på reveln norr om Hamnvägen i Skanör, dels söder om Mölle. Samtliga förekomster befinner sig inom naturreservat. Frekvensen individ varierar mellan olika år. Lokalen i norra delen av Flommen, vilken förut har varit den mest individrika, befinner sig i stark igenväxning. I augusti 2019 återfanns där bara några få fertila individ jämte ytterligare några sterila exemplar. Därför har hotklassen sänkts från 3 till 2. Selleri har i sen tid rapporterats även från Lomma (Artportalen), men där rör det sig sannolikt om en förvildad förekomst. Selleri är en perenn havsstrandväxt som även växer som förmodat spontan på några havsstrandslokaler i södra Danmark. Blomningen, som infaller under sommaren och hösten, varierar mellan olika år och vissa år kan den nästan utebli. Fröproduktionen är relativt rik. Arten är lättodlad och material från Flommen odlas i trädgårdar (även botanisk trädgård). Frön från Mölle fälad bör dock också samlas in för odling. Fröna sås lämpligen på våren i normal såjord. Uppskolning vid lämplig storlek sker sedan i vanlig planteringsjord.

Spädnarv *Arenaria leptoclados*.

***Arenaria leptoclados* (spädnarv) 1**

Spädnarv, en vårgroende annuell, har i sen tid haft några förekomster i sydvästligaste Skåne, bland andra på och i anslutning till en gammal lastbrygga på Falsterbo före detta skjutfält, där den observerades fram till 2010 (Artportalen). Skånskt material finns såvitt jag känner till inte i odling. Spädnarv är mycket känslig för konkurrens och risken är överhängande att den försvinner (eller har försvunnit) från sin senast kända lokal på grund av fortlöpande igenväxning. Spädnarv kan antas vara förbisedd och bör eftersökas mera i främst sydvästra Skåne, framför allt på kulturskapade platser där den inte tidigare har blivit funnen. Den är lätt att förväxla med sin vanligare släkting sandnarv (*A. serpyllifolia*), men spädnarv är spensligare till växten med nästan spindeltrådstunna stjälar och grenar och flaskformad kapsel som lätt kan tryckas samman. Fröna är i genomsnitt något mindre än hos sandnarv. Arten torde vara lättodlad på sandblandad jord och producerar rikligt med frön, som sås helst direkt efter skörden ovanpå såjorden. Därefter täcks substratet med ett mycket tunt skikt av grus eller sand. Materialet förvaras utomhus under vintern och då groddplantorna har blivit hanterbara skolas de upp i sandblandad jord.

Klubbfibbla *Arnoseris minima*.

***Arnoseris minima (klubbfibbla) 1**

Klubbfibbla har några få oftast individfattiga populationer i Vombsänkan från Genarp och österut. Frekvensen varierar mellan åren beroende på nederbörd och frost. Vissa år finns den på bara en eller två lokaler. Klubbfibbla är mycket känslig för igenväxning och helt beroende av extensiv markanvändning på öppna omrörda sandmarker, t.ex. glesa höstrågåkrar och trädor. Arten är tvåårig till vinterannuell och bildar första året en bladrosett och påföljande sommar blomskott. I odling kan den dock vara sommarannuell. Fröproduktionen är ganska liten, eftersom varje planta bildar få korgar och varje korg ger upphov till endast 10–20 enfröiga nötter (cypselor). Den är inte särskilt lättodlad och begärlig för sniglar och växtätande insekter. Material från Genarp odlas i flera trädgårdar (även botaniska trädgårdar). Kvarvarande lokaler för klubbfibbla bör plöjas med några års mellanrum för att förhindra igenväxning. På en lokal öster om Veberöd växer klubbfibbla på en gammal sandig markväg, där arten har förekommit sedan många år. Antalet individ växlar mellan åren, men en tydlig negativ trend finns. Marken bör även här bearbetas för att förhindra igenväxning. Skördade

frön sås om möjligt direkt på såjorden och täcks därefter med ett tunt lager sand. Materialet förvaras utomhus över vintern och när groddplantorna har blivit tillräckligt stora, skolas de upp i sandblandad jord.

Sandvedel *Astragalus arenarius*.

!**Astragalus arenarius* (sandvedel) 2

Sandvedel har för närvarande bara tre någotsånär livskraftiga skånska bestånd (Johansson 2018b). På ytterligare ett par platser finns små minskande och i stort sett enbart vegetativa bestånd. Arten är flerårig och kan sannolikt bli mycket gammal. Förökningen är huvudsakligen vegetativ och sker med hjälp av underjordiska utlöpare. Plantorna har djupgående rötter för att nå ned till grundvattnet. Arten blommar på försommaren och högsommaren, men sällan särdeles rikligt. Fröna verkar ha dålig spridningsförmåga. Fröproduktionen är liten, men arten är inte svårodlad från frön. Material från flera skånska lokaler odlas i några privata trädgårdar samt i botaniska trädgårdar. Sandvedel är mycket känslig för igenväxning, men tål måttlig översandning och uttorkning. De få kvarvarande individrika lokalerna bör hållas under fortlöpande årlig uppsikt och vid behov röjas försiktigt. Skördade frön sås i sandblandad såjord och placeras i varmt och soligt läge för att stimulera groningen. Eventuellt kan man gnida fröna lätt mot ett sandpapper före sådden, för att de lättare ska kunna ta upp vatten och gro.

Sandmålla *Atriplex laciniata*.

***Atriplex laciniata* (sandmålla) 1**

Sandmålla växer på sandiga atlantiska havsstränder nedanför de vita dynerna. Dess lokaler utsätts för stormar och vågor, som nästan årligen rör om sanden, och förekomsterna är därför sällan särskilt varaktiga. Ibland kan arten uppträda på en lokal för att något eller några år senare vara försvunnen. Sålunda fanns åtminstone ett 50-tal individ vissa år under 1970-talet på kuststräckan norr om Höganäs, men ”försvann” därifrån efter några år för att åter dyka upp i varierande men litet antal de senaste årtiondena. Individerna kan bli kvadratmeterstora och fröproduktionen därför betydande, om inte frosten sätter stopp för utvecklingen. Sandmålla är en vår- eller sommargroende annuell och exemplaren kan tillväxa långt in på hösten. Den bör odlas i näringsrik jord med mycket hög sandhalt och skyddas från frost. Den tycks vara ganska lättodlad och material från Höganästrakten odlas i trädgårdar. Fröna sås på våren och lämpligen i en blandning av havssand och tång.

Humlesuga *Betonica officinalis*.

!**Betonica officinalis* (humlesuga, läkebetonika) 2

Humlesuga har för närvarande tre livskraftiga bestånd och ytterligare två små förekomster (Theell 2016). Arten tål måttlig igenväxning och växer gärna i skogsbryn och intill buskage, men är ofta utsatt för predation från hjortdjur och vildsvin. Fröproduktionen är generellt riklig, men naturlig fröföryngring är praktiskt taget obefintlig på de skånska lokalerna. Skånskt material av arten odlas i flera trädgårdar (även botaniska trädgårdar), men för närvarande enbart från Stehag, Västra Sallerup och Trollenäs. Material från Kungsmarken bör snarast bringas i odling, eftersom bestånden på den lokalen tycks ha minskat kraftigt i samband med sommartorkan 2018 och dessutom hotas av tillväxt från bland annat älgört (*Filipendula ulmaria*). Projekt med utplantering av lokalautentiskt material pågår i Stehag. Dessutom är material från Stehag utplanterat på två lokaler inne i Stehags samhälle (Naturum och en dagvattensamling). Fröna sås i normal såjord och materialet bör stratifieras under vintern för att stimulera groningen. Vuxna individ är dock ganska lättodlade och snabbväxande och humlesuga blommar ibland redan första året. Plantorna är fleråriga, kan bli storvuxna och skjuter nya skott från basen, så att ett individ i extrema fall kan täcka en kvadratmeter. En viss långsam vegetativ tillväxt sker således. Antagligen kan ett individ bli mycket gammalt.

Ängslost *Bromus racemosus*.

!Bromus racemosus (ängslost) 0

Ängslost, en sommarannuell, är beroende av äldre tiders slätterbruk på fukt- och våtängar, som inte konstgödlas. Den hade fram till mitten av 1900-talet åtskilliga men allt färre förekomster på de skånska slätterna, särskilt i anslutning till åar och andra vattendrag. Den sista (senaste) förekomsten var en våtmark på Bingsmarken i Östra Vemmenhög mellan Trelleborg och Ystad, där den växte i fuktängsvegetation som årligen slåtrades, men inte konstgödlades. Så snart som markägaren började sprida konstgödning på området försvann ängslostan från den sista kända förekomsten i Skåne, eftersom mera snabbväxande näringsälskande gräs och örter konkurrerade ut den. Det är inte känt ifall arten har någon långvarig fröreserv i marken. För ett otränat öga kan arten vara svår att skilja från exempelvis luddlost (*B. hordeaceus*) eller brinklost (*B. commutatus*), i synnerhet den senare arten. Man bör helst ha småax från båda arterna sida vid sida för att kunna jämföra de utplattade ytteragnarna (ytterblomfjällen). Ängslost har något mera avrundad kant på sina ytteragnar, som även har smalare hinnkant. Brinklost förs understundom in av människan till vårt land och den växer på några platser i södra Sverige. Skånskt material av ängslost finns såvitt jag vet inte i odling någonstans. Den bör eftersökas på fuktiga ängar och betesmarker i synnerhet i Tolångaåns vattensystem, men även i andra områden där den förut har funnits. Fröna sås på våren i normal såjord.

Höstlånke *Callitriche hermaphroditica*.

[*Callitriche hermaphroditica* (höstlånke)] 2

Höstlånke är en krypande perenn vattenväxt, som historiskt är känd från ganska många lokaler i skånska näringsrika klarvattensjöar. Till skillnad från flertalet av de svenska *Callitriche*-arterna växer höstlånke i huvudsak på eller nära sjöbotten och saknar flytande bladrossetter i skottopparna. Dessutom infaller blomningen under sensommaren och hösten. Arten trivs bäst på grunt vatten med gles vegetation och är uppenbarligen känslig för konkurrens. Under de senaste decennierna har den rapporterats från Havgårdssjön, Börringesjön, Västra Ringsjön och Ivösjön (Artportalen). Höstlånke verkar vara beroende av klart vatten och hotas på sina återstående växtplatser av eutrofiering, som ökar tillväxten av plankton och högre vegetation. Arten är förmodligen ganska svårödlad, men kan antagligen förökas vegetativt med sticklingar som planteras i akvarium med sandblandat bottensubstrat. Möjligen kan fröförökning också fungera.

Skogsklocka *Campanula cervicaria*.

****Campanula cervicaria* (skogsklocka) 1**

Skogsklocka är egentligen en flerårig ört, som kan bli minst halvannan meter hög med en grov och styv stjälk. Skogsklocka har under åren blivit funnen på rätt många lokaler i Skåne. Den har dock ofta varit ganska sporadisk och därför har den förmodligen alltid förefallit vara mycket sällsynt hos oss. Den kan förekomma några år på en plats, för att sedan försvinna under en period och kanske dyka upp på ett nytt ställe – således ett meteoriskt uppträdande. Den verkar vara känslig för konkurrens och söker sig gärna till öppen mark i ljusa skogsgläntor, vägkanter, järnvägsbankar, hyggen och andra människoskapade eller människopåverkade lokaler. Järnvägsslänter nära Ödåkra och Mörarp och några vägkanter och skogsbryn på olika håll i Skånes skogsbygder är några av de senaste observationerna (Artportalen). År 2019 fanns åtminstone ett 20-tal individ på banvall vid Mörarp, men på flertalet lokaler har oftast bara enstaka eller få individ uppträtt. Banvallen i Mörarp bör snarast röjas försiktigt för att gynna skogsklockans frögroning och plantöverlevnad. I samband med den planerade utvidgningen av stambanan genom Ödåkra-området måste hänsyn tas till skogsklockans förekomst och resultaten av grävningsarbetena bör hållas under uppsikt. Frön av skogsklocka på lokalen i Mörarp har nyligen samlats in för odling i botanisk trädgård. Arten är förmodligen inte svårödlad på halvljusa platser i vanlig medeltorr planteringsjord och den kräver inte kalk. Fröna bör sås på våren i normal såjord.

Ölandsstarr *Carex colchica*.

***Carex colchica* (ölandsstarr) 2**

Ölandsstarr finns på två lokaler i sydvästligaste Skåne, varav den ena (Kämpinge) är stor och livskraftig. På den andra lokalen (Höllviken, upptäckt 2016) växer den på ett 20-tal

kvadratmeter på en privat tomt och dess framtid är helt beroende av markägarens framtidsplaner. Denna lokal är även stadd i långsam igenväxning. Ölandsstarr är lättodlad i sandjord, men växer inte lika snabbt som sandstarr. De båda arterna korsar sig ibland med varandra och bör hållas väl åtskilda vid odling. Med lite träning är de ganska lätta att skilja åt så länge som man utgår från bra exemplar. Ölandsstarr blir i typiska fall tunnare och sirligare till växten och blomställningen och bladen är väsentligt smalare än hos sandstarr. Från noderna utgår oftast två eller flera bladskott (hos sandstarr ett). Material från lokalen i Höllviken finns i odling i botaniska trädgårdar. Ölandsstarr uppföras lämpligen vegetativt med sticklingar, men nötter (achener) kan sås i sandblandad såjord.

Bågstarr *Carex maritima*.

!*Carex maritima* (bågstarr) 1

Bågstarr har aldrig varit känd från mera än några få lokaler på Bjärehalvön. I modern tid återstår bara en population på en kortbetad havsstrandäng på Ingelstorps strand nära Dalen i Hov. Där växer den bara några meter från medelvattenlinjen och blir ofta översvämmad och täckt av tång vid högvatten. Bland annat av den anledningen kan den vara tämligen svårfunnen. Området, som ingår i Bjärekustens naturreservat, betas relativt intensivt och någon fara för arten tycks inte föreligga just nu. Populationen är dock så pass begränsad att den lätt kan ödeläggas, exempelvis vid en kraftig storm som kan spola bort marken. Bågstarr bildar långa rhizom och populationen består troligen av ett litet antal kloner. Den bör hållas under fortsatt årlig observation (bågstarr är en Floraväckeri-art) och material snarast föras i odling. Såvitt känt förekommer inget skåniskt material i odling, men arten är sannolikt lättodlad i näringsrik och fuktig sandjord. Nötterna (achenerna) sås lämpligen i havssandblandad såjord.

Trubbstarr *Carex obtusata*.

*Carex obtusata (trubbstarr) 2

Trubbstarr har utanför Ryssland och Ukraina sina rikaste europeiska förekomster på Öland och längs den skånska nordostkusten (Johansson & Olsson 2019). I hela sitt utomryska europeiska utbredningsområde, som numera förutom Sverige i stort sett bara omfattar små arealer i Ukraina och Tjeckien, är trubbstarr mer eller mindre hotad genom igenväxning och förändringar av markanvändningen. Sverige har därför ett stort ansvar för dess överlevnad i Europa. Trubbstarr är lättodlad i sandjord, men känslig för igenväxning. Den förökar sig i stort sett enbart vegetativt. Material från flera lokaler i Åhus finns i odling i trädgårdar. De kvarvarande skånska lokalerna för trubbstarr bör hållas under årlig uppsikt (trubbstarr är Floraväkteri-art) och skyddas från igenväxning och exploatering. Flera av förekomsterna i Åhus är på sikt hotade genom bebyggelse, annan exploatering eller eutrofiering. Några av lokalerna är belägna på en golfbana. Trubbstarr förökas lämpligen vegetativt, men nötter (achener) kan möjligen sås i sandblandad såjord (försök med detta pågår).

Flockarun *Centaurium erythraea*.

!Centaurium erythraea (flockarun) 3

Flockarun har fortfarande ett stort antal förekomster i Skånes kalktrakter (Artportalen), men en tydlig generell minskning kan likväl märkas. Flockarun gynnas av omrörning av fuktig lerig kalkrik mark. Den har exempelvis uppträtt i mycket individrika populationer i samband med vägbyggen i Malmötrakten. Blottad jord i dikeskanter, lertag och fuktiga vägkanter i kalkrika områden är typiska miljöer. Till skillnad från sina mera småvuxna nära släktingar kustarun (*C. litorale*) och dvärgarun (*C. pulchellum*) är den inte någon egentlig havsstrandängsväxt och blir dessutom ofta kraftig och högvuxen (uppemot ett par decimeter). Fröproduktionen är riklig, men fröna är mycket små. Det är likväl inte uteslutet att flockarun kan ha en mångårig fröreserv och därför snabbt kan kolonisera marken om denna plötsligt blottas. Skånskt material finns sannolikt inte i odling, men arten torde inte vara särdeles svårodlad på kalkrik och ständigt fuktig lera. Fröna bör kunna sås på hösten eller våren i mycket fuktig torvblandad sand.

Vit skogslilja *Cephalanthera longifolia*.

!Cephalanthera longifolia (vit skogslilja, svärdsyssla) 1

Vit skogslilja är numera mycket sällsynt i Skåne. Under de senaste tre säsongernas inventering av arten blev den återfunnen i något enstaka individ i Röddinge samt i 13–24 individ i Gärdslov (Artportalen). Den förut förhållandevis individrika lokalen i Röddingedalen är svårt skadad av vildsvinsböckande och dessutom täcks stora ytor i området av bland annat ramslök (*Allium ursinum*), brännässla (*Urtica dioica*) och *Rumex*-arter. Andra delar av lokalen är kraftigt igenvuxna av busksly och unga träd. I Gärdslov har skogen tätat, delvis förmodligen på grund av viss eutrofiering. Man kan visserligen sätta ett visst hopp till att rhizombitar har överlevt i marken på lokalen i Röddinge, men läget för vit skogslilja i Skåne tycks vara allt annat än ljus. I rättvisans namn ska sägas att arten genom åren har varit nyckfull i sitt uppträdande. Vissa år har bara enstaka sterila plantor visat sig, medan andra år flera exemplar har blommat. Ett individ rapporterades 2017 från Kullaberg (ny lokal). Minskningen under det senaste halvsekle är likväl påfallande. Något skånskt material torde inte finnas i odling, men arten är sannolikt inte särskilt svårödlad. Rhizomorkidéer brukar generellt vara lättare att odla än knölorkidéer.

Raggav *Cerastium brachypetalum*.

!**Cerastium brachypetalum* (raggarv) 1

Raggarv har minskat drastiskt i Skåne under det senaste halvsekle och det finns numera högst en livskraftig population i landskapet (Johansson 2018c). Vissa år finns några tiotal exemplar på två eller tre av sina fem kvarvarande lokaler, men trenden är klart negativ främst på grund av igenväxning. Fyra av de fem lokalerna måste snarast röjas försiktigt och öppnas upp för solbelysning. Arten är tämligen känslig för torka, särskilt i groddplantstadiet, och därför bör växtplatserna inte rensas alltför drastiskt. På sikt kan möjligen förekomsten på Stenshuvud vara säkrad, om inte även den växer igen. Varken där eller i Ullstorp har arten emellertid återfunnits under 2019. Grobara frön finns utan tvivel kvar i marken. Raggarv är normalt höstgroende, men kan blomma rikligt även som vårgroende, åtminstone i odling. Material från fyra av de fem lokalerna finns i odling i flera trädgårdar (även botaniska trädgårdar). Om möjligt bör frön samlas in även från förekomsten i Ullstorp. Raggarv är lättodlad i lätt trädgårdsjord och solexponerat läge och fröproduktionen är mycket stor. Fröna kan sås på våren eller hösten i sandblandad såjord.

Gatmålla *Chenopodiastrum murale*.

!**Chenopodiastrum murale* (gatmålla) 1

Gatmålla förekommer tillfälligt på flera platser i Skåne troligen på grund av införsel med jord och plantor från kontinenten (Johansson 2016). Mitt emot Allhelgonakyrkan i Lund har arten en gammal lokal som sannolikt är den sista återstående resten av artens gamla svenska/skånska förekomster med anor från 1700-talets mitt. Därför är denna lokal av stor vetenskaps- och kulturhistorisk betydelse. Den växer som ogräs längs ett staket och röjs delvis bort trots fridlysning. Den östligaste delen av lokalen är numera igenvuxen. På den västra delen, där gatmålla förekom fram till mitten av 1970-talet, sås frön från odlade exemplar (från lokalen) ut varje år, men här bekämpas den dessvärre ihärdigt och mycket få om ens något av dessa individer har möjlighet att bilda mogna frön. Ogräsbekämpning men delvis även igenväxning är de största hoten mot artens överlevnad på denna klassiska lokal. Fröna tycks

ha en mycket lång grobarhet, vilket kan förklara att arten trots alla år av intensiv bekämpning har lyckats överleva. Vissa år har frösättningen ödelagts på grund av tidig frost som har dödat plantorna. Material från lokalen finns i odling i flera trädgårdar. Gatmålla är lättodlad och fröna sås i normal såjord. En informationsskylt bör sättas upp på väl synlig plats (staketet?) med bild av gatmållan och upplysning om dess kännetecken, ett par rader om att arten publicerades från Lund redan på Linnés tid (1744) samt att den är fridlyst och inte får rensas bort.

Stinkmålla *Chenopodium vulvaria*.

!**Chenopodium vulvaria* (stinkmålla) 1

Stinkmålla har två kvarvarande förekomster, som vidmakthålls genom årlig tillsyn med ogräsröjning och ibland frösådd. Stinkmålla är känslig för konkurrens, men det största hotet är ogräsbekämpning och förändring av markanvändningen. Den växer i Skanör delvis inne på privat tomt och är därför beroende av markägarnas välvilja. Material från Skanör finns i odling i flera trädgårdar (även botaniska trädgårdar) och stinkmålla är förhållandevis lättodlad. Fröna sås på våren i sandblandad såjord. Frögroningen verkar gynnas av värme.

Kustgullpudra *Chrysosplenium oppositifolium*.

!Chrysosplenium oppositifolium (kustgullpudra) 2

Kustgullpudra har bara en känd lokal i Skåne, nära Slättåkra vid Ljungbyhed och upptäckt på 1990-talet. Där växer den i en sankmark i anslutning till en kalkkälla i skogen. Förekomsten är mycket individrik och tätvuxen och någon påfallande minskning av beståndet har inte kunnat iaktas trots att omgivande skog har vuxit igen betydligt sedan det år då arten upptäcktes där. En försiktig röjning av buskar och annan sly bör dock ske. Det har diskuterats livligt huruvida arten här är indigen eller resultat av inplantering, men inget tyder på det sistnämnda. Det är mig inte bekant huruvida skånskt material av kustgullpudra odlas. Arten är dock lättodlad och blir gärna ”invasiv”. Trivs den, kan den ta över stora delar av en rabatt. Eftersom kustgullpudra är en kärrväxt, är den sannolikt känslig för uttorkning. Den tycks inte vara kalkberoende, men trivs bäst i näringsrik ljusöppen jord. Odling sker lämpligen från vegetativt förökat material. Frön sås i blöt vitmossa eller vitmosstorv.

Svartoxbär *Cotoneaster niger*.

***Cotoneaster niger* (svartoxbär) 2**

Svartoxbär är en buske på som mest över två meters höjd. Bladen är filtludna på undersidan och frukterna som mogna blådagligt svarta. På försommaren bär den ljusa rosa blommor. Arten är som vildväxande i Skåne känd enbart från de östra och sydöstra delarna av berget Stenshuvud. Den växer helt inom gränserna för en nationalpark och är troligtvis inte hotad för närvarande. I samband med buskröjning för en del år sedan röjdes dock en hel del exemplar bort och detta misstag får inte upprepas. De närmaste förekomsterna finns på Bornholm. Svartoxbär verkar tåla konkurrens bra och växer på sina skånska lokaler ofta inne bland enbuskar och i hagtornssnår. Fruktsättningen tycks oftast vara tillfredsställande, men förnygring kräver blottade markytor. Fröna kräver förmodligen passage genom någon fågels magtarmkanal. Jag känner inte till huruvida material av arten från Stenshuvud finns i odling och frukter och/eller sticklingar bör vid tillfälle samlas in och odlas i botaniska trädgårdar. Frön/pyrener kan sås direkt efter mognaden i kruka med normal såjord, som täcks med ett centimetertjockt grus- eller sandskikt. Materialet bör förvaras utomhus över vintern (stratifiering, vernalisering).

Skånefibbla *Crepis biennis*.

***Crepis biennis* (skånefibbla) 3**

Skånefibbla har minskat kraftigt under de senaste decennierna och har numera få livskraftiga populationer i länet, framför allt längs den västra kusten. Arten växer som ogräs och på impediment och populationerna har därför sällan någon chans att bli långlivade. Hoten är främst från exploatering, ogräsbekämpning och ändrad markanvändning. Arten är ganska konkurrenskänslig och växer gärna i ekotoner mellan buskage och vägar eller stigar eller på andra kulturmarker med gles vegetation. Material av skånefibbla från åtminstone Kristianstadsslätten odlas i botanisk trädgård, men frön bör insamlas på ytterligare lokaler. Fröna sås på våren i sandblandad såjord. Skånefibbla är lättodlad.

Ljungsnärja *Cuscuta epithymum*.

****Cuscuta epithymum* (ljungsnärja) 1**

Ljungsnärja är en klängande årlig helparasit på gulmåra, backtimjan, gräs och andra örter på solvarma torrängar. Den har för närvarande bara två kända förekomster i Skåne, Borrebacke i Västra Klagstorp samt Kjugekull i Kiaby (Olsson & Wigermo 2019b). På Borrebacke är den flertalet år begränsad till enbart någon eller några kvadratmeter. Eftersom ljungsnärja liksom andra snärjor är helt beroende av sina värdväxter för sin närings- och vattenförsörjning, är det helt avgörande att värdväxterna hålls vid god vigör. Om värden mår dåligt och har liten tillgång till näringsämnen och vatten, kan den inte så lätt uthärda angreppet från parasiten. Igenväxning är det största hotet, men även överbetning. Borrebacke är stadd i långsam men fortgående igenväxning med knylhavre och vild palsternacka, men även med ask och andra lignoser. Bete med hjälp av får torde vara förödande. Ett svagt bete med hästar i kombination med röjning av främst vild palsternacka bör snarast ske. Ljungsnärja fanns fram till 1980-talet även på den närliggande Bernstorps backe, men denna har helt invaderats av vild palsternacka och knylhavre. Ljungsnärjans viktigaste värdväxter är här starkt försvagade eller helt borta. Situationen i naturreservatet Kjugekull förefaller att vara något bättre, men betet har under de senaste åren minskat även där och delar av området är på väg att växa igen. Frön har skördats på såväl Borre backe som Kjugekull och odling i botaniska trädgårdar planeras. Fröna kan sås på diverse torrängsarter i sandblandad jord, gärna något kalkhaltig. För att stimulera groningen är det viktigt att fröna sås i kontakt med värdväxten. Groddplantan har en liten svag rot, som dör så snart som snärjan har etablerat sig med sugorgan (haustorier) på värden.

Praktnejlika *Dianthus superbis*.

!**Dianthus superbis* (praktnejlika) 3

Praktnejlika har tre individrika förekomster i Skåne jämte ytterligare några individfattiga, samtliga inskränkta till sydvästra och sydöstra delarna av landskapet (Mattiasson 2002, 2011). Före 1900-talet hade arten betydligt flera och förmodligen individrika växtplatser, även i Skånes mellersta och nordvästra delar. Praktnejlika är liksom många andra arter beroende av en äldre markanvändning med extensivt bete eller lieslätter. Efter skiftesreformerna och införseln av konstgödning på ängar och betesmarker försvann praktnejlika från den ena efter den andra av sina lokaler, varav många lades under plogen eller skogsplanterades. Nästan samtliga återstående förekomster – och samtliga tre individrika – är belägna längs de sydvästra och södra kusterna. Några få individfattiga växtplatser finns på betesmarker i Börringe, Odarslöv och Spjutstorp (Artportalen). Arten saknar tillräckligt lagligt skydd och bara enstaka förekomster ligger i naturreservat. Den mest individrika lokalen (Stavsten) är kanske hotad genom planerad omläggning av golfbanan. En av de tre största växtplatserna (Lilla Hammarsnäs) hotas på sikt möjligen av fortskridande igenväxning och detta gäller även flertalet av de små förekomsterna. Material från flera av lokalerna odlas i trädgårdar (även botaniska trädgårdar). Fröna sås lämpligen på våren i normal såjord.

Tretalig slamkrypa *Elatine triandra*. Foto: Wikipedia.

[*Elatine triandra* (tretalig slamkrypa)] 1

Tretalig slamkrypa är enbart känd från det nedre loppet av Helga å, nära Yngsjösjön, i en åfåra ett stycke nordväst om landsvägsbron. Den senaste rapporten härrör från 2002 (Artportalen). Arten är känd härifrån sedan 1990-talet och troligtvis finns den kvar i området. Tretalig slamkrypa är bara några centimeter lång och växer på gyttjebotten. Vanligtvis är vattnet så grumligt att arten är mycket svårfunnen. Från korsslamkrypa (*E. hydropiper*) skiljer den sig genom att oftast ha tjockare stam, vanligen oskaftade blad samt tretaliga blommor. Såvitt bekant finns skånskt material av tretalig slamkrypa inte i odling och den är förmodligen svårödlad. Det är dock inte omöjligt att den kan trivas i odling på grunt näringsrikt vatten och lerbotten. Man kan prova med att så eller plantera den på gyttjeblandad sand i vattenkar eller akvarium.

Skogsfru *Epipogium aphyllum*.

[!Epipogium aphyllum (skogsfru)] 1

Skogsfru har i nutiden en enda känd skånsk lokal i bokskog på kalkgrund på norra delen av Ivön. Arten är helt beroende av att parasitera på svampar och deras förekomst är en grundförutsättning för skogsfruns överlevnad. Den påverkas negativt av torkperioder och klarar sig därför bäst i slutna skog. Efter att förr ha varit ganska riklig på denna lokal (med vissa år över 100 individer) har skogsfrun under senare år blommat mycket sporadiskt med blott några få individer och dess framtid är mycket osäker. Troligtvis är ökad insolation och uttorkning av marken orsak till minskningen (via minskning av värdsvamparna). Arten finns inte i odling och den torde i praktiken vara omöjlig att odla.

Jättefräken *Equisetum telmateia*.

!Equisetum telmateia* (jättefräken) 2**

Jättefräken har tre skånska förekomster, Ålabodarna, Viken och Ven (söder om Bäckviken), och är hotad genom igenväxning på samtliga platser. Även uttorkning av lokalerna kan på sikt vara ett hot. På Ven ”flyr” jättefräken undan de annalkande björnbärssnåren, men kampen är ojämn. Även på lokalen vid Ålabodarna är vegetationen mycket tät. Arten finns i odling i Fredriksdals botaniska trädgård, men proveniensens är inte känd. Troligtvis härstammar materialet från Ålabodarna eller möjligen Ven. Jättefräken tycks vara mycket lättodlad i fuktig mull- och lerjord, gärna med rörligt grundvatten på kalkgrund och i Fredriksdals botaniska trädgård är den väletablerad och riklig sedan många decennier. Den förökas vegetativt från rotsläende rhizom.

Smalfräken *Equisetum variegatum*.

***Equisetum variegatum* (smalfräken) 2**

Smalfräken förekommer i Skåne på ytterst få platser med fuktig till blöt kalkrik och gles vegetation, såsom igenväxande fuktiga ler- eller sandtäkter, torvgravar i kalkkärr eller kaolinbrott (Ivö). Temporära översvämningar tycks gynna arten liksom störningar genom mänsklig aktivitet. Den är till sitt växtsätt ganska lik skavfräken (*E. hyemale*), med vilken den kan hybridisera, men smalfräken har mycket tunnare (högst 3 mm breda) gröna skott och slidorna på dessa har färre (6–8) tänder. Sporaxet hos smalfräken är högst 7 mm långt. På åtminstone en lokal (Ivö) är smalfräken riklig och väletablerad, men arten är ganska känslig för igenväxning och konkurrens från högre vegetation. Kalkkärret väster om Örnaberga i Gladsax (även lokal för trubbtåg, *Juncus subnodulosus*) växer igen långsamt och bör kontrolleras samt vid behov röjas. Dess gamla växtplats i Käglinge f.d. lertag sydost om Malmö bör likaledes kontrolleras. Förekomsten i Rinkaby tycks numera vara utdöd på grund av igenväxning. Skåniskt material finns såvitt jag vet inte i odling och bör vid tillfälle insamlas till botaniska trädgårdar. Den förökas lämpligen vegetativt och odlas i fuktig kalkrik lera, gärna sandblandad.

Kalkkrassing *Erucastrum supinum*.

!N *Erucastrum supinum* (kalkkrassing) 2 Bern-konventionen

Kalkkrassing finns i Skåne i Limhamns kalkbrott och i en brant i Limhamns f.d. skjutbana (funnen 2018 av Staffan Nilsson och Leif Runeson) samt möjligtvis på Lernacken (inga noteringar härifrån i Artportalen under senare år). Arten är troligen införd till Lernacken i slutet av 1970-talet med otvättat kalkmaterial från Storugns på Gotland (Wigforss & Johansson 1982). Arten gynnas av markstörningar, högt pH och periodvis fuktig jord. Den är mycket konkurrenskänslig, men troligtvis lättodlad i måttligt fuktig kalkblandad lerjord. Fröna är vår- eller sommargroende och växten kan blomma till långt in på hösten, men tål inte långvarig frost. Såvitt jag vet odlas inte material från Limhamn, men odling planeras. Fröna sås lämpligen i fuktig kalkblandad jord.

Martorn *Eryngium maritimum*.

!Eryngium maritimum* (martorn) 2**

Martorn har i nutiden enbart få relativt livskraftiga bestånd i Skåne. Räddningsåtgärder genom utplantering (bland annat i Höganästrakten) har företagits de senaste åren och arten har hittills svarat bra på dessa. Föryngringen på flertalet lokaler verkar vara mycket svag, kanske delvis beroende på att fröna tycks ha låg grobarhetsfrekvens. Arten är känslig för igenväxning, men klarar viss översandning bra. En viss vegetativ förökning sker möjligtvis på lokalerna, men små plantor och skott är känsliga för tramp och kraftigt slitage. Året 2018 var enligt uppgift ett bra år för martorn. Möjligen gynnas den av värme, medan den uppenbarligen klarar torka väl. Frömaterial från Juleboda/Ravlunda har nyligen samlats in för odling i botanisk trädgård. Den förefaller tämligen lättodlad i sandjord och bör därför odlas i kraftigt sandblandad jord och skyddas från stark gräsväxt, eftersom martorn är känslig för konkurrens. Bar sandjord är bäst. Frön sås i sand- och tångblandad såjord.

Ljungögontröst *Euphrasia micrantha*.

***Euphrasia micrantha* (ljungögontröst) 2**

Ljungögontröst är halvparasit på ljung (*Calluna vulgaris*) och måste antagligen odlas på den arten. Såvitt jag vet har den inte varit odlad, åtminstone inte i någon av de botaniska trädgårdarna. Fröproduktionen är liten, men kompenseras av stor individrikedom på lämpliga ståndorter. Enligt Artportalen har ljungögontröst bara två kvarvarande rika förekomster i Skåne (Skanörs Ljung och Viken). På en tredje lokal (Måryd) är den fåtalig. Ljungögontröst är helt beroende av att värdväxten ljung trivs, men inte växer sig för stor. Måttligt bete är viktigt för ljungögontröstens överlevnad. Det är inte känt huruvida det finns någon fröreserv på dess lokaler. Ljungögontröst odlas på sin värdväxt och fröna sås direkt efter skörd och med kontakt med värdväxtens rötter.

Stor ögontröst *Euphrasia officinalis* ssp. *pratensis*.

***Euphrasia officinalis* ssp. *pratensis* (stor ögontröst) 2**

Stor ögontröst är halvparasit på diverse gräs och örter i kalkfuktängar och kalkkärr. I Skåne växer den som spontan på ett halvt dussin lokaler och är utsådd på ytterligare ett par platser (t.ex. Lyngsjö och Stora Harrie). Fröproduktionen är liten, men arten kan bli rikt förgrenad. Stor ögontröst är mycket känslig för igenväxning och växtligheten på dess lokaler bör inte vara högre än en eller två decimeter. Den gynnas av kalkrikt ytligt grundvatten och slåtter, sannolikt även måttligt bete. Fröreserven är troligtvis liten och fröna har kort grobarhetstid. Fröna sås direkt efter skörd på värdväxternas rötter. Vid odling har den visat sig trivas väl som parasit på vitklöver eller rödklöver (*Trifolium repens* och *T. pratense*).

Luddvårlök *Gagea villosa*.

***Gagea villosa* (luddvårlök) 3**

Luddvårlök, som är ett ogräs, upptäcktes i slutet av 1970-talet på ett antal kyrkogårdar i sydvästligaste Skåne och denna typ av ståndort är fortfarande den typiska för arten i våra trakter. Luddvårlök förökar sig i vårt klimat nästan enbart med vegetativa groddknoppar (bulbiller), som utvecklas i blomställningen. Arten kan på så vis få individrika och täta bestånd i de delar av kyrkogårdarna som inte sköts alltför noggrant. På åtminstone ett par kyrkogårdar hävdar sig luddvårlök bra (till stor del tack vare förstående och intresserad personal) och blommar rikligt tidigt på våren, men på flertalet av dess växtplatser är ogräsbekämpningen numera alltför intensiv. På vissa begravningsplatser (t.ex. i Trelleborg) som hyser luddvårlök täcker man övergivna gravar med täta plastskynken, som hindrar all växtlighet från att utvecklas. Dessa faktorer har under senare år inneburit att luddvårlök har minskat väsentligt på flera av sina växtplatser. Den kan fortfarande leva kvar inne i buxbomhäckar och på andra punkter dit skyffeljärnen inte når, men blomningen uteblir då oftast och arten kan vara mycket svårfunnen. Samtal och samarbete med kyrkogårdsansvariga bör utökas så att åtminstone flertalet större ytor med luddvårlök kan undantas från intensiv ogräsbekämpning. Fröförökning sker i sandblandad såjord, men groddknoppar kan med fördel användas för odling.

Backmåra *Galium suecicum* var. *suecicum*.

***Galium suecicum* var. *suecicum* (backmåra) 2**

Backmåra är endemisk för ett område omkring trelänsgränsen Skåne-Blekinge-Kronobergs län. Den har i Västergötland en ytterst närstående nedtill hårig släkting, västgötamåra (*G. suecicum* var. *vestrogothicum*). Backmåra tillhör det svårutredda och mångformiga *Galium pumilum*-komplexet, dit även t.ex. parkmåra (*G. pumilum* s.str.), ölandsmåra (*G. oelandicum*), hedmåra (*G. sternerii*), krattmåra (*G. valdepilosum* ssp. *slesvicense*), vegamåra (*G. normanii* ssp. *normanii*) och islandsmåra (*G. normanii* ssp. *islandicum*) hör. Arten växer främst på vägkanter på näringsfattig mark, gamla stengärdesgårdar eller i anslutning till större stenar och stenblock på näringsfattiga betesmarker i skogsbygder. Ekologin är med andra ord ytterst snarlik den hos västgötamåra. Backmåra är känslig för konkurrens och försvinner efterhand som vägkanter och betesmarker eutrofieras och växer igen. Den har fortfarande ganska många förekomster i de tre länen, men tycks ha minskat under de senaste årtiondena, särskilt i Skåne. Såvitt jag vet odlas backmåra enbart i en trädgård och material från flera lokaler bör insamlas och odlas. Fröna sås i normal såjord. Frögroningen hos båda torde gynnas av viss värme.

Kustgentiana *Gentianella baltica*.

!**Gentianella baltica* (kustgentiana) 1

Kustgentiana har i skrivande stund tre eller fyra förekomster i Skåne. Den är en vår- eller sommargroende annuell, som blommar på hösten (vissa år inte förrän i oktober och november) och fram till den mera ihållande frosten. Material från Bjärehalvön (Gröthögarna) odlas i Fredriksdals botaniska trädgård, men arten är svårödlad. Frön har nyligen insamlats även i Dalby (Högebjär) för odling i Lunds botaniska trädgård. Kustgentiana är mycket känslig för igenväxning, men även för intensivt bete. Den gynnas uppenbarligen av högt grundvattenstånd, men kan växa även på medeltorr mark. Arten tycks dock vara mycket känslig för torka. Möjligen är kustgentiana och andra arter av *Gentianella* beroende av svampar för sin näringstillförsel, men detta är otillräckligt undersökt. Vegetationen bör inte tillåtas bli högre än en halv till en decimeter på dess växtplatser och intensivt bete är ett krav. Fröreserven tycks vara mycket begränsad eller rentav obefintlig, vilket innebär att några års utebliven blomning kan eliminera förekomsten. Ett individ upptäcktes dock 2016 i Båvs hage i Norra Vram (Artportalen), där den hade ansetts vara utdöd sedan åtskilliga år. De ekologiska kraven hos kustgentiana är mycket snarlika dem hos fältgentiana (*Gentianella campestris*). På en av de sista lokalerna (Måryd) tycktes kustgentiana ha försvunnit på grund av dels igenväxning, dels sänkt grundvattenstånd (närbeläget stenbrott!), men upptäcktes för några år

sedan på en kreaturstig nära den tidigare lokalen. I samband med fröskörd bör man även ta med något av jorden på växtplatsen. Fröna bör efter skörd sås omedelbart på hösten i fuktig sandblandad torvjord.

Sumpgentiana *Gentianella uliginosa*.

!Gentianella uliginosa (sumpgentiana) 1

Sumpgentiana har ungefär tre kvarvarande förekomster i Skåne (Eskilstorp ängar, Benestads backar och Tosteberga ängar; Artportalen) och dessa förefaller vara potentiellt livskraftiga under förutsättning att klimatet inte blir väsentligt torrare eller betetrycket avtar. Arten är mycket konkurrenskänslig och bete är en av förutsättningarna för dess fortbestånd, men den är även känslig för torka. Den verkar gynnas av ytligt grundvatten med högt pH-värde. Jag har ingen information beträffande frönas överlevnad eller förekomst av fröeserver i marken. Såvitt känt har den inte varit i odling, men är förmodligen ganska svårodlad (på grund av nämnda faktorer). Fröna bör liksom hos kustgentiana sås omedelbart på hösten i sandblandad fuktig torvjord med kalkinslag.

Brudsporre *Gymnadenia conopsea* var. *conopsea*.

***Gymnadenia conopsea* var. *conopsea* (brudsporre) 2**

Brudsporre har i Skåne tre livskraftiga eller tämligen livskraftiga populationer (Artportalen). Dessutom finns ytterligare några lokaler med enstaka eller få individ. Arten är känslig för konkurrens och uttorkning och den är beroende av högt eller ytligt grundvatten och gynnas förmodligen av högt pH-värde. Såväl måttligt bete (nöt eller hästar) som slåtter kan användas för att vidmakthålla lokalerna. Det är viktigt att de återstående förekomster som potentiellt har en framtid hålls fria från igenväxning eller utdikning. Fröproduktionen är liksom hos andra orkidéer riklig och frönas groning beroende av att svampvärden trivs. Knölorkidéer är notoriskt svårödlade och efter transplantering till odling brukar individen vara kortlivade. Det är därför extra viktigt att brudsporre och andra knölbildande orkidéer vidmakthålls på sina naturliga växtplatser.

Krypfloka *Helosciadium inundatum*.

***!Helosciadium inundatum* (krypfloka) 3**

Krypfloka är en vatten- och sumpmarksväxt, som trivs på fuktig eller översvämmad ler- eller slamjord, gärna i kalkfattiga trakter (Olsson & Wigermo 2015a). Den tycks dock inte vara kalkskyende. Typiska ståndorter är dikeskanter och pölar i betesmarker eller betade sjöstränder med gles vegetation. Arten är således konkurrenskänslig och försvinner när vegetationen tätnar. Krypfloka har fortfarande relativt många förekomser i Skåne och flera av dem är individrika (Artportalen). Utan tvekan har dock många lokaler gått förlorade på grund av igenväxning, torrläggning och exploatering. Arten är konkurrenssvag, men när den trivs kan den bilda stora sammanhängande och individrika bestånd. På många av lokalerna är blomningen högst sporadisk eller uteblir helt. Någon studie av orsakerna till detta har såvitt jag vet inte gjorts, men ett temperatur- och vattenståndsberoende kan inte uteslutas.

Blomningen gynnas kanske av varma somrar med lägre vattenstånd. Fruktsättningen är av denna orsak likaså sporadisk och frösättningen förmodligen klen. Arten är också uppenbarligen gynnad av ett kustklimat med milda vintrar och fruktmognaden bryts ofta av frosten. Någon odling av skånsk krypfloka är mig inte bekant och arten verkar inte vara lättodlad. Har man tillgång till välrensade lerpölar med vegetationslösa kanter, så bör dessa lämpa sig väl för krypfloka. Däremot kan det vara vanskligt att förlita sig på en regelbunden fröproduktion. I Skåne förmerar arten sig antagligen nästan enbart vegetativt och odling från vegetativt material är troligtvis lättare. Frön bör sannolikt sås i fuktig sandblandad torvjord.

Honungsblomster *Herminium monorchis*.

***Herminium monorchis* (honungsblomster) 2**

Honungsblomster har en handfull livskraftiga populationer i Skåne samt ytterligare några platser med bara enstaka eller få individ. Arten är uppenbarligen ännu mera känslig för igenväxning än brudsporre och därför är det särdeles viktigt att de få kvarvarande lokalerna hålls under uppsikt och sköts tillfredsställande. Arten är beroende av ett måttligt nötkreaturs- eller hästbete, men även av högt och delvis ytligt grundvatten med ett högt pH-värde. Fröproduktionen är förhållandevis liten jämförd med andra orkidéarter. Honungsblomster torde vara synnerligen svårödlad och därför är det extra viktigt att de kvarvarande lokalerna vidmakthålls. Vegetationen bör inte tillåtas vara högre än någon decimeter under vegetationsperioden, eftersom arten är mycket liten (och dessutom ofta svårfunnen). En av de förut individrikaste återstående förekomsterna (Stångby mosses östligaste del) lär på 20 år ha minskat från ungefär 1000 individ till 2, trots att skötseln av området förefaller vara tillfredsställande. Anledningen till detta är inte med säkerhet känd, men området kan ha tillåtits att växa igen under en period.

Ängskorn *Hordeum secalinum*.

***Hordeum secalinum* (ängskorn) 2**

Ängskorn har numera blott tre förekomster i Skåne, Lilla Hammarsnäs, Löddeåns mynning samt Flygeltofta ängar. På det sistnämnda stället lär den vara inplanterad efter att ha försvunnit därifrån under 1980-talet. Arten är ganska konkurrenssvag och kräver ett måttligt betetryck. Bli detta intensivt, försvinner arten på sikt även om den kan hålla sig kvar vegetativt under några år. Det är sålunda en känslig balansgång. Man kan jämföra två av dess gamla förekomster på Lilla Hammarsnäs, den ena milt betad av hästar och den andra intensivt betad och numera utan ängskorn eller denna åtminstone mycket svårfunnen. Ängskorn odlas i trädgård och tycks vara tämligen lättodlad i normal planteringsjord. Fröna bör sås i normal såjord. Det förefaller som om ängskorn gynnas av ett ganska högt pH-värde. Ett problem med att odla gräsarter är att odlingen gärna invaderas av mera snabbväxande gräs, som kan vara svåra att skilja från de avsiktligt odlade arterna för andra än specialister.

Stenkrassing *Hornungia petraea*.

***Hornungia petraea* (stenkrassing) 3**

Stenkrassing har fortfarande goda förekomster på några av de mest exklusiva sandstäppslokalerna samt i kalkgrus på Benestads backar, men en kontinuerlig minskning har observerats under senare år. Det är därför viktigt att föra in arten i odling från åtminstone några av dessa platser (t.ex. Kåseberga, Benestad, Brösarp och Degeberga). Arten är växtgeografiskt-historiskt intressant genom att den förmodligen är indigen i Skåne till skillnad från flera andra av de sällsynta sandstäppsarterna. Den är lättodlad på kalkblandad sand- eller grusjord, men mycket konkurrenskänslig. Arten är höstgroende och övervintrar i form av små bladrossetter. Fröproduktionen är ganska liten, men individen kan förgrena sig rikligt under gynnsamma omständigheter. Odling har påbörjats med material från Kåseberga. Fröna bör sås på sensommaren–hösten i sand- eller grusblandad kalkjord.

Dvärgjohannesört *Hypericum humifusum*.

!Hypericum humifusum* (dvärgjohannesört) 1**

Dvärgjohannesört har visserligen få lokaler i Skåne under ett visst bestämt år, men arten är meteorisk (Olsson & Wigermo 2019a). Den ”vandrar” alltså omkring på olika lokaler även om den på några av dem kan vara nästan regelbunden. Arten tycks vara mycket känslig för variationer i markfuktighet och kanske även temperatur med hänsyn till frögroningen.

Dvärgjohannesört är egentligen en perenn art, men hos oss fungerar den som annuell och det beror sannolikt på att individen har svårigheter att överleva frostrika vintrar. Den växer som ”kolonisationsart” på blottor i sandblandad jord och verkar vara indifferent beträffande markens pH-värde. Däremot gynnas den av markstörningar såsom kreaturstramp och tämligen intensivt bete. Den har ett nedliggande (prostrat) växtsätt och därför måste växtligheten på dess lokaler hållas nere och jordblottor vidmakthållas eller öppnas upp. Dvärgjohannesört från flera lokaler (bland annat Bromölla och Kullaberg) odlas i trädgårdar (även botaniska trädgårdar) och arten verkar vara förhållandevis lättodlad. Fröna sås i sandblandad såjord.

Åkerfibbla *Hypochaeris glabra*.

**Hypochaeris glabra* (åkerfibbla) 2

Åkerfibbla tillhör kategorin ”gamla åkergräs på sandjord” och trivdes inte minst under åkrarnas trädesfas, men den fann en utmärkt etableringsgrund på de sandiga militära övningsfälten, t.ex. Revingehed och Hovdala (Runeson 2016). Den klamrade sig i sen tid fast vid några sandiga öppna kulturskapade lokaler även på andra håll i Skåne och rapporter från

senare år finns från Bjärehalvön (Artportalen). Dess främsta kvarvarande områden är dock nämnda övningsfält. Som antytts är åkerfibbla synnerligen känslig för konkurrens, men får den möjlighet så kan den bilda individrika bestånd på grund av sin rikliga fröproduktion. Åkerfibbla är sommarannuell och gror vissa år inte förrän på högsommaren, men kan blomma och sätta frön till långt in på sena hösten. Den är frostkänslig och dess vegetationsperiod avslutas med höstens övergång i vinter. Arten är lättodlad på sandjord och kräver varken närings- eller kalkrikedom, bara frihet från konkurrens. Den är dock liksom sin vegetationsfrände klubbfibbla ett begärligt byte för sniglar och växtätande insekter. Fröna sås i sandblandad såjord. Ett potentiellt hot på sikt, då den odlas, är att den ganska lätt tycks hybridisera med rotfibbla (*Hypochaeris radicata*). Man bör således tillse att denna art inte växer alltför nära odlingen av åkerfibbla.

Dansk iris *Iris spuria*.

!*Iris spuria (dansk iris, blå svärdsilja) 3

Dansk iris, en perenn som blommar runt midsommar, har fortfarande några individrika och livskraftiga bestånd längs Skånes sydvästkust. Dessutom uppträder den ofta på helt nya lokaler, även om den oftast försvinner efter några år. Hoten mot arten är flera. Till skillnad från flertalet av arterna på denna lista anses den vara en mycket attraktiv prydnadsväxt och grävs upp eller plockas ofta trots fridlysning. Den trivs bäst i ett övergångsstadium mellan bete och igenväxning. Sålunda missgynnas den av bete, men även av igenväxning med bladvass eller buskar. På några lokaler har den helt eller nästan helt försvunnit trots att ingen synbar förändring av lokalerna har ägt rum. Fröproduktionen är riklig, men förökningen torde ofta ske även med sidoskott och ibland möjligen med hjälp av avslitna rhizombitar. Material från Skanör och Foteviken finns i odling i trädgårdar (även botaniska trädgårdar). Den är lättodlad från frön, som sås i normal såjord.

Flytsäv *Isolepis fluitans*.

[*Isolepis fluitans* (flytsäv)] 2

Flytsäv är en flerårig spenslig och rikgrenig, delvis flytande art i oligotrofa sjöar och vattendrag. Den blommar på högsommaren och sensommaren med knappt centimeterstora ax på stjälkar som lyfter sig ovan vattenytan. Förr hade flytsäv många lokaler i bland annat Osbytraktens sjöar och åar. I många år fann den en tillflyktsort i kiselgurdamarna öster om Osby, men numera är dess återstående område nästan helt inskränkt till Skeingesjön och Nybygdasjön i Osby kommun. Dess kvarvarande bestånd bör hållas under uppsikt (flytsäv är en Floraväkteri-art). Den verkar vara mycket konkurrenskänslig. Flytsäv är som vattenväxt säkerligen svårödlad och jag känner inte till någon odling av arten. Flytsäv är uppenbart bunden till områden med suboceaniskt eller oceaniskt klimat och tål med andra ord inte trakter med långa kalla vintrar. Eftersom arten på sin tid var riklig i kiselgurdamarna vid Osby, borde den teoretiskt sett kunna odlas i näringsfattiga klarvattendammar utan konkurrerande vegetation. Fröna kan lämpligen sås i våt sandblandad torvjord och ungpantorna sedan flyttas över till vattenkar eller konkurrensfri damm.

Vattenstånds *Jacobaea aquatica* ssp. *aquatica*

***Jacobaea aquatica* ssp. *aquatica* (vattenstånds) 1**

Vattenstånds har i nutiden bara en känd indigen förekomst i Skåne, på Bingsmarken öster om Trelleborg, där den framför allt växer i dikeskanter på betes- och slåttermark (Svensson & Wigermo 2018). Arten gynnas av svagt bete, eftersom den är känslig för igenväxning med vedväxter och bladvass, men missgynnas av intensivt bete. Den tycks på sina naturliga lokaler vara beroende av ytligt grundvatten, men kan odlas i vanlig trädgårdsjord om den slipper konkurrens. Den verkar vara indifferent beträffande pH-värde, men gynnas av hög näringsstatus och möjligen av rörligt grundvatten. Vattenstånds odlas i flera trädgårdar och är lättodlad, om den skyddas från torka. Den sprider sig gärna ut i omgivningarna och kan bilda täta bestånd i närliggande diken och andra fuktiga ställen. Fröna sås i normal såjord direkt efter skörden och vattningen bör vara riklig.

Flikstånds *Jacobaea erucifolia*.

!Jacobaea erucifolia* (flikstånds) 1**

Flikstånds har en individrik och en individfattig förekomst i sydvästra respektive nordöstra Skåne. Till den senare lokalen är den sannolikt inkommen i sen tid. Flikstånds hävdar sig tämligen väl mot viss igenväxning, men sprider sig hellre till konkurrensfria ytor snarare än expanderar i tät vegetation. Hittills verkar den ha undgått hybridisering med vanlig stånds (*J. vulgaris*) och arterna tycks vara intersterila, men årlig observation på lokalerna är trots det att rekommendera. Eventuellt uppkomna hybrider bör snarast avlägsnas. Material från Kungstorp i Stora Hammar odlas i flera trädgårdar (även botaniska trädgårdar). Flikstånds är lättodlad och fröproduktionen är riklig. Fröna sås efter skörd direkt i sandblandad såjord och större plantor odlas lämpligen i sandblandad trädgårdsjord.

Svarttåg *Juncus anceps*.

!Juncus anceps (svarttåg) 2

Svarttåg är i Nordeuropa typisk för fuktiga dynsänkor på västra Jylland och där får den sitt typiska utseende med tät svart blomkvast (Fröberg 2017). I Skåne brukar dess blomställningar vara lite mera glesa och spretiga och den kan vara mycket svår att särskilja från sin hybrid med torvtåg (*J. alpinoarticulatus* ssp. *alpinoarticulatus*). Övergångsformer mellan hybriderna och föräldrarterna är inte ovanliga och kan kanske tyda på återkorsning. Svarttåg förekommer på Dagstorps mosse, Stora Harrie mosse, Södervidinge mosse samt möjligen vid Stensoffa och på Stångby mosse. Individerna på de båda sistnämnda lokalerna kan dock vara hybrider. Jämte en gammal kollekt från Arrietrakten sydost om Malmö summerar detta artens skånska utbredning. Samtliga lokaler är betade eller slåtrade extremrikkärr på sandigt underlag i västra Skåne, men till skillnad från torvtåg växer svarttåg snarare i kanterna av kalkfuktängar på gränsen till kärr. Hotet mot svarttåg består framför allt av igenväxning och torrläggning, men även av hybridisering med fr.a. torvtåg. Flertalet lokaler är naturreservat med måttligt betetryck. Såvitt mig är bekant odlas inte svarttåg, men skåniskt material av arten bör samlas in från åtminstone ett par av lokalerna (lämpligen Stora Harrie och Dagstorp). I odling får torvtåg och ryltåg (*J. articulatus*) inte finnas i närheten, eftersom de lätt hybridiserar med svarttåg. Ryltåg är antagligen mera snabbväxande och skulle kunna konkurrera ut de båda andra arterna. Slipper svarttåg konkurrens, kan den antagligen odlas i

vanlig sandblandad planteringsjord om denna hålls någorlunda fuktig. Fröna sås i blöt sandblandad torvjord och kräver minst en säongs stratifiering.

Huvudtåg *Juncus capitatus*.

***Juncus capitatus* (huvudtåg) 1**

Huvudtåg är känd från ganska många skånska lokaler fram till 2000-talet, särskilt längs kusterna, men har inte rapporterats sedan 2014, då arten växte intill slottet Kulla-Gunnarstorp (Olsson & Wigermo 2015b). Den är ettårig och vårgroende och mycket känslig för konkurrens. Den trivs bäst på naken fuktig sand, exempelvis i dynsänkor, på botten av gamla sandtag och på annan blottad och vintertid översvämmad sandmark. Flertalet av dess lokaler har vuxit igen, medan andra ser ut att fortfarande vara lämpliga. Troligtvis finns en varaktig fröreserv i marken på flera av lokalerna och om förhållandena blir optimala, torde huvudtåg kunna återkolonisera den blottlagda fuktiga marken. Sommartorka är antagligen ett stort problem för huvudtåg och kan vara en bidragande orsak till att arten har minskat och synbarligen försvunnit som skånsk växt. Skånskt material av huvudtåg finns mig veterligen inte i odling, men om möjligt bör frön snarast insamlas och arten odlas i botaniska trädgårdar. Fröna sås på våren i sandblandad fuktig såjord och när plantorna är hanterbara flyttas de över till sandjord, som bevaras fuktig under hela växtperioden. Arten är inte kalkberoende.

Spjutsporre *Kickxia elatine*.

!*Kickxia elatine (spjutsporre) 2

Spjutsporre är en sommarannuell art och tillhör gruppen ”ädelogräs” på kalkrik lerjord tillsammans med exempelvis åkerranunkel, åkermadd, småtörel och sommarklynne (Johansson 2019b). Spjutsporre hade fram till 2016 två vissa år mycket individrika förekomster i Skåne, men vid Höjeå i Lund har jordbruket upphört och området planeras för exploatering. Den andra individrika förekomsten, naturreservatet Dalby Västermark, sköts oftast på ett acceptabelt sätt, men vissa år äger händelser rum som verkar menligt på spjutsporre, åkerranunkel och övriga ”ädelogräs”. Avtalet mellan länsstyrelsen och arrendatorn bör snarast förbättras till förmån för åkerogräsen. Förutom dessa båda lokaler finns ytterligare några relativt individfattiga lokaler i trakterna av Klagshamn, Malmö, Lund och Lomma. Fram till mitten av 1900-talet förekom spjutsporre på ett stort antal platser i sydvästra och södra Skåne. Arten är mycket känslig för ogräsbekämpning och missgynnas av moderna jordbruksmetoder. Den blommar sent och dess vegetationsperiod varar till dess att vinterfrosterna dödar plantorna. Spjutsporre är egentligen en sydlig art, som inte riktigt tål vårt nordiska klimat med svala korta somrar och kalla långa vintrar. Frögroningen tycks liksom tillväxten och blomningen vara gynnade av värme och kanske kan arten återhämta sig i Skandinavien, när klimatet efterhand blir varmare. Skåniskt material av spjutsporre finns i odling från fyra lokaler och arten tycks vara lättodlad på tät, näringsrik och kalkrik moränlera i solljusa och varma lägen. Fröna verkar ha lång grobarhetstid och det är inte alltid som de gror första året efter sådd. Fröproduktionen är riklig. Fröna sås i normal såjord.

Vårvial *Lathyrus sphaericus*.

!**Lathyrus sphaericus* (vårvial) 2

Vårvial är en vårblomande annuell, som är känd från en mångårig lokal på sydsidan av Kullaberg. Det är omöjligt att säkert uttala sig om artens spridning till denna växtplats, men en förbindelse med den forna stenbrytningen på Kullaberg har diskuterats. Vårvial är också känd från en ruff på Kullabergs golfbana, där den under en lång period växte tillsammans med gräsvial (*L. nissolia*) och gulvicker (*Vicia lutea*), två uppenbara gräsfröinkomlingar. Där har den dock inte observerats på åtskilliga år. Vårvial har också rapporterats från kulturmark på enstaka andra skånska platser, men det är oklart huruvida det här rör sig om avsiktlig eller oavsiktlig insåning. Vårvial verkar kunna hävda sig väl i tät högvuxen gräsvegetation, även om den då blir svårfunnen. Arten är sydlig och värmegynnad, men inte kalkkrävande. Material från klipphyllan i Solvik nordväst om Mölle finns i odling i flera trädgårdar (även botanisk trädgård) och lokalautentiska frön har understundom såtts ut på Solvik-klippan, möjligen en orsak till att arten fortfarande finns kvar om än i mycket skiftande individantal. Den är lättodlad i vanlig planteringsjord och blir gärna ett svårutrotligt ogräs i och med att fröna kan överleva länge i jorden. Det enda hot som möjligen föreligger för vårvial på sin klipphylla är vintertorka och framför allt vårtorka. Vissa år uteblir blomningen helt, eftersom individen torkar, vissnar och dör. Fröna sås på hösten eller tidigt på våren i normal såjord. Groningen tycks vara värmegynnad.

Bohusmarrisp *Limonium humile*.

***Limonium humile* (bohusmarrisp) 2**

Bohusmarrisp är i Skåne enbart känd från stränderna dels längs bukten söder om Sandhamn på Hallands Väderö, dels ett par småöar utanför Hallands Väderö. Dess närmaste lokaler finns i norra Halland och Danmark och de skånska förekomsterna är således ganska isolerade. Någon påvisbar minskning på dessa lokaler tycks inte ske och något väsentligt hot verkar inte föreligga. Området är naturreservat och bohusmarrisp har sannolikt ett fullgott skydd. Arten är flerårig och föredrar steniga eller grusiga havsstränder. Skånskt material odlas mig veterligen inte, men frön bör skördas vid lämpligt tillfälle och arten odlas i botanisk trädgård. Fröna sås i sandblandad såjord.

Dvärglin *Linum radiola*.

***Linum radiola* (dvärglin) 2**

Dvärglin har under de senaste åren rapporterats från ett halvdussin lokaler främst i de norra delarna av Skåne, men även från Skanörs Ljung. Den är vanligtvis mycket småvuxen och ofta mindre än en centimeter hög. Därför är den lätt att förbise och ett ”mörkertal” i fråga om förekomster torde finnas, men klart är att antalet lokaler har minskat dramatiskt under 1900-talet. Utseendet är karakteristiskt med regelbundet tvådelad förgrening särskilt i blomställningen, ett tvåsidigt knippe (dichasium). Arten är ettårig, vårgroende och känslig för konkurrens. Den växer på blottad tidvis fuktig mark, gärna sandblandad och miljökraven påminner mycket om dem hos huvudtåg. Såvitt mig är bekant finns inget skånskt material av dvärglin i odling och frön bör snarast samlas in från dels Skanörs Ljung, dels någon lokal i norra Skåne. Fröna sås i fuktig sandblandad såjord. Dvärglin bör odlas på fuktig jord med hög sandhalt och utan konkurrens från andra växter, kanske med undantag av huvudtåg och knutört (*Lysimachia minima*). Arten är inte kalkberoende, utan växer företrädesvis på kalkfattig mark.

Gulyxne *Liparis loeselii*.

[!N *Liparis loeselii* (gulyxne, myggnycklar)] 1 Bern-konventionen

Gulyxne har numera enbart en handfull förekomster i Skåne och bara ett par av dessa kan anses ha ett någotsånär betryggande individantal. På flera av platserna minskar den. Arten är dock känd för att variera starkt i antalet blommande skott mellan olika år. Den är känslig för uttorkning med åtföljande igenväxning av högrörter och buskar, men klarar sig väl i tät bladvassvegetation på blöt mark. Myggnycklar tycks vara starkt gynnad av ett högt pH-värde i ytvattnet. Förmodligen är också ett extensivt bete av nötkreatur och hästar en fördel, men vuxna exemplar torde vara känsliga för tramp och annat slitage. Frögroningen gynnas dock troligen av markblottor. Arten är med största säkerhet extremt svårödlad och det är därför viktigt att de få återstående lokalerna vidmakthålls och förutsättningarna för gulyxnets förekomst förbättras, t.ex. genom regelbunden slåtter. Gulyxne finns upptaget i Bernkonventionens appendix I (Strictly Protected Flora Species).

Flytsvalting *Luronium natans*.

!N *Luronium natans* (flytsvalting) 1 Bern-konventionen

Flytsvalting hade fram till för några år sedan en känd förekomst i Skåne, i grunda nötkreatursbetade gölar strax öster om Rammsjöstrand på Bjärehalvön (Johansson 2019a). Under de senaste tio åren har området under flera somrar varit helt uttorkat. Dessutom har gölarna vuxit igen, bland annat med blåsstarr och vattenpilört, eftersom de inte har betats under flera år före 2019. Material från denna lokal odlas i ett par trädgårdar och det pågår Länsstyrelse-projekt med återställande av gölarna samt återplantering av flytsvalting (augusti 2019). Arten har ibland odlats som akvarieväxt och förökar sig snabbt under gynnsamma betingelser. Flytsvalting är känslig för igenväxning av framför allt bottnarna, men även till viss del isbildning. Den utvecklar övervintrande bladrossetter, något som förefaller vara en förutsättning för dess överlevnad under kalla vintrar. Blomningen kan vara mycket riklig under varma somrar, men även om frösättningen är god tycks arten föröka sig nästan enbart vegetativt med hjälp av rotsläende utlöpare från blomställningarna. Flytsvalting blommar vid eller strax ovanför vattenytan, men efter blomningen böjer sig blomskaften nedåt och fruktmognaden sker helt under vattenytan. Under hösten vissnar flertalet flytblad, men i gengäld bildas då långsmala övervintrande rosettblad. Det är inte känt huruvida någon fröreserv har funnits på lokalen vid Rammsjöstrand, men eftersom fröna är känsliga för uttorkning är sannolikheten antagligen obefintlig för att flytsvalting spontant skulle ha kunnat återkolonisera området. Den är liksom många andra vattenväxter ganska svårskött, eftersom odlingsdammarna snabbt brukar växa igen och förslammas. Flytsvalting finns upptagen i Bern-konventionens appendix I (Strictly Protected Flora Species).

Storfryle *Luzula sylvatica*.

!Luzula sylvatica (storfryle) 3

Storfryle är en allmänt odlad prydnadsväxt (Aldén & Ryman 2009), men en förekomst inom naturreservatet Kullaberg verkar vara indigen. Ytterligare en lokal, en björkskogsbeklädd backe strax norr om Helsingborg, förefaller vara naturlig, men brukar betraktas som förvildad från odling i en närbelägen trädgård eller från början adventiv samt numera naturaliserad (Hylander 1943). Storfryle är vår största *Luzula*-art, med en stor och yvig hängande blomställning på en uppemot meterlång stjälk. Arten har en oceanisk utbredning och gynnas starkt av milda fuktiga vintrar. Den har betydande vegetativ tillväxt och kan bli marktäckande över stora ytor. Det är mig inte bekant huruvida material från Kullaberg odlas. Även om den sannolikt har en trygg tillvaro på sin lokal, bör den nog om möjligt hämtas in för odling. Fröproduktionen är relativt liten, men arten är lättodlad och fröna kan sås i normal såjord.

Sandlusern *Medicago minima*.

!*Medicago minima (sandlusern) 2

Sandlusern har tre lokaler eller lokalområden i Skåne: Nybrofältet öster om Ystad, kustbranterna från Hammars backar till Löderups Strandbad samt naturreservatet Söndre klack i Degeberga. Dessutom är den tidigare känd från ytterligare några små förekomster vid stranden i Borrby samt öster om Degeberga. Den är fortfarande ganska riklig åtminstone under vissa år, men har minskat betydligt främst på kustbranterna vid Kåseberga och Löderups Strandbad under de senaste årtiondena på grund av fortgående igenväxning (på grund av upphörande bete och kanske eutrofiering av marken). Sandlusern är känslig för igenväxning och helt beroende av sandiga markblottor, antingen genom tramp eller genom ras. Frögroningen gynnas också av värme. Arten är sannolikt oftast höstgroende och möjligen känslig för vinterfrost. Ett högt pH-värde är antagligen gynnsamt, men vårvärme och markblottor är förmodligen ännu viktigare för artens överlevnad på lokalerna. Sandlusern från tre lokaler odlas i trädgårdar (även botaniska trädgårdar) och arten är liksom flertalet sandannueller ganska lättodlad. Fröna sås i sandblandad såjord, gärna kalkhaltig och arten bör odlas på starkt sandblandad jord med neutralt eller något högre pH-värde.

Korskovall *Melampyrum cristatum*.

**Melampyrum cristatum* (korskovall) 2

Korskovall är en halvparasit på gräs och andra örter. Den är vårgroende annuell och trivs bäst i solöppna torrare ängsmarker eller glesa buskmarker med lågvuxen vegetation. Under de senaste åren har den rapporterats från fyra lokaler i östra och mellersta Skåne (Artportalen). Korskovall verkar åtminstone under historisk tid ha varit ganska sällsynt, men antalet förekomster har under 1900-talet minskat successivt, troligen på grund av igenväxning och övergång från slåtter- och betesbaserat lantbruk till mera intensivt jordbruk. Frön från Sandhammaren har samlats in för odling i Fredriksdals botaniska trädgård. Den förefaller vara tämligen lättodlad i varma ängsmarker, men kan förmodligen även odlas i rabatter på röd- eller vitklöver. Jag känner inte till något annat odlat skånskt material av korskovall och frön bör snarast samlas in från ytterligare ett par skånska lokaler. Frösättningen är liten, eftersom varje blomställning producerar få frön. Fröna sås i kontakt med värdväxternas rötter.

Strandsötväppling *Melilotus dentatus*.

!**Melilotus dentatus* (strandsötväppling) 1

Strandsötväppling har två kvarvarande rika förekomster, Barsebäck och Gessie, samt ytterligare en sporadisk lokal i Hököpinge. Arten anses vara tvåårig och vårgroende. Den är mycket känslig för igenväxning och torka och i Gessie växer den sedan gammalt huvudsakligen på och invid en fuktig markväg samt i dikeskanter. I Barsebäck finns den bland annat i strandvegetation. På den senare lokalen har den tidvis varit hotad av exploatering i form av utbyggnad av småbåtshamnen. I Gessie hotas den numera av igenväxning av markvägen, som är avstängd för motortrafik, men även av upphörande bete på strandängarna samt övergång från häst- eller nötkreatursbete till fårbeta. Efter att Foteviksområdet har avsatts som naturreservat kan man hoppas att ett måttligt bete med nötkreatur eller hästar kan vara tryggt. Får har ibland betat i vissa av fällorna på ängarna, vilket har haft förödande inverkan på de sällsynta växterna. Strandsötväppling verkar ibland vara relativt svårodlad på grund av att fröna inte gror. Många av de plantor som utvecklas i odling blommar inte utan dör på senhösten i stället för att bilda övervintrande bladrosett. Arten är antagligen missgynnad av klimat med kalla vintrar, något som kan förklara dess utbredning i Nordeuropa. För lyckad odling är det viktigt att ta reda på artens krav, främst vad gäller frögroning och blomning. Arten förefaller vara självpollinerad och självbefruktad. Material från Gessie och Barsebäck odlas (mer eller mindre framgångsrikt) i flera trädgårdar (även botaniska trädgårdar). Fröna sås på våren i sandblandad såjord. Under gynnsamma betingelser kan blommande individ bli meterhöga, rikt förgrenade och producera stora mängder av frön.

Kalvnos *Misopates orontium*.

!**Misopates orontium* (kalvnos) 2

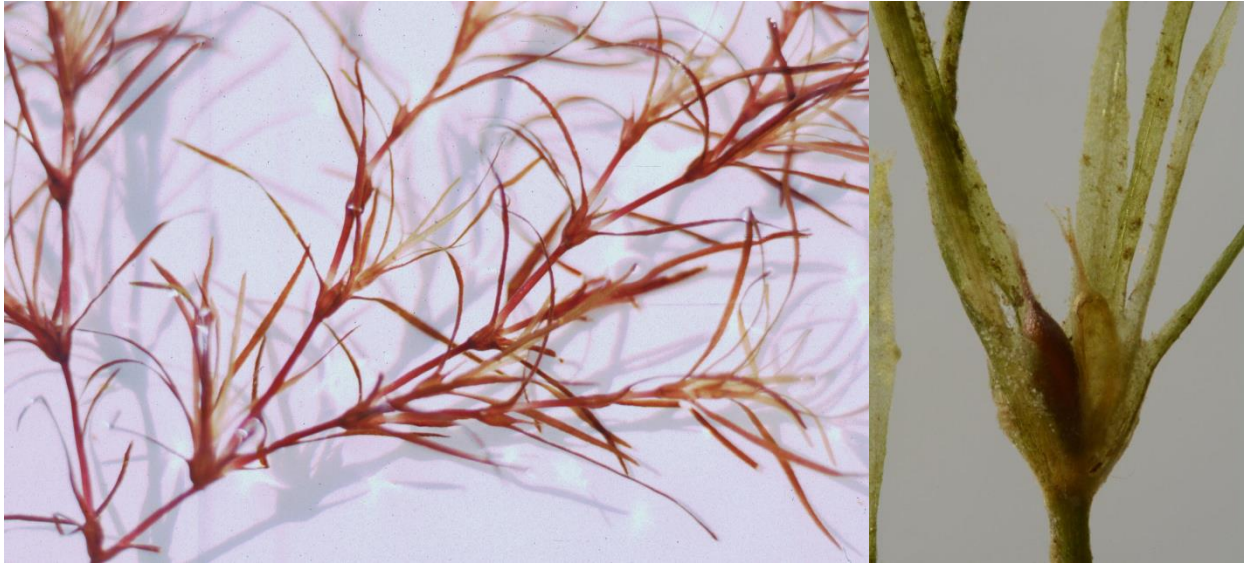
Kalvnos har sporadiska och oftast tillfälliga förekomster i Skåne. Möjligen importerades den oavsiktligt tillsammans med kompostjord och plantmaterial från kontinenten. I Lunds botaniska trädgård växer den som ogräs sedan lång tid tillbaka och i Lerhamn i Brunnby hade den en individrik förekomst under många år. Material från denna senare lokal finns i odling i flera trädgårdar, där den snabbt kan föröka sig och rentav bli ett besvärligt ogräs. Den är således synnerligen lättodlad, främst på näringsrik trädgårdsjord med ganska högt pH-värde. Den tycks även vara ganska resistent mot igenväxning och kan fröföröka sig även inne bland högvuxna trädgårdsväxter. Fröproduktionen är riklig och gröningsfrekvensen hög. Dessutom tycks fröna tåla mångårig vila. Dess ekologiska krav är mycket lika dem hos exempelvis gatmålla. Fröna sås i normal såjord.

Klådris *Myricaria germanica*.

***Myricaria germanica* (klådris) 1**

Klådris är en ganska lågvuxen buske med små barrlika blad. Den blommar på högsommaren och fröna är håriga och vindspridda. Arten är känslig för konkurrens, men har förmåga att kolonisera blottad mark. I Sverige är dess huvudsakliga utbredning längs vissa norrländska älvar. Klådris har också en gammal förekomst på stranden söder om Byxelkrok på Öland. I södra Sverige är klådris gynnad av mänskliga aktiviteter och har etablerat sig temporärt på blottad mark efter sjösänkningar och myrdikningar. Den växte i många år i Ivö kalk- och kaolinbrott, men dog ut där på grund av igenväxning trots försök med odling (Fredriksdal) och utplantering på norra Ivö. I nutiden har arten en förhållandevis individrik förekomst (tillsammans med flera andra adventiva arter) längs ett godsjärnvägsspår på Malmö Centralstation nära Carlsгатan. Med största sannolikhet ha den förts dit med järnvägstrafiken och den förekommer även på Peberholm (Danmark). Klådriset på Malmö C bekämpas då och då med ogräsmedel och ogräsbekämpning är förvisso ett stort hot mot denna förekomst. Om arten ska odlas, bör fröna sås direkt efter skörd i våt sandblandad torvjord.

Sjönajas *Najas flexilis*. Foto: vänstra bilden Jan Thomas Johansson, högra bilden Jens Christian Schou.

[!N *Najas flexilis* (sjönajas, sjösärv)] 1 Bern-konventionen

Sjönajas är en sommarannuell sparsmakad art, som kräver klart näringsrikt sötvatten. Detta gör att den liksom flera andra arter av *Najas* är starkt hotad av vattenföroreningar och igenväxning. Grumligt vatten verkar hämma dess fotosyntes. Sjönajas har fram till mitten av 1900-talet varit känd från flera näringsrika sjöar i mellersta Skåne (Västra Sörödssjön, Övre Storesjön i Perstorp, Finjasjön samt Ringsjöarna), oftast tillsammans med sin följeart styvnate (*Potamogeton rutilus*). Från samtliga dessa sjöar har arten försvunnit uppenbarligen på grund av vattenföroreningar från närbelägna industrier och tätorter (bland annat Perstorp och Hässleholm). På 1990-talet blev den funnen i anslutning till en moränrygg i Hammarsjön, men sedan dess har näringstillgången och andra förhållanden i sjön ändrats med minskat siktdjup som följd och arten observeras numera sällan. Eftersom arten är fridlyst, är enda chansen till observation ilandflutna växtdelar ifall man inte vill dyka ned till sjöns botten och leta. Därför är det mycket svårt att skaffa sig en bild av artens nutida utbredning i Hammarsjön. Sjönajas torde vara i det närmaste omöjlig att odla utomhus. Välskötta akvarier, i vilka man lättare kan kontrollera vattnets klarhet, temperatur och pH-värde samt övriga arters tillväxt, är kanske enda möjligheten ifall man vill odla sjönajas. Nötterna sås lämpligen på sandbotten i vattenkar.

Bäckfräne *Nasturtium microphyllum*.

***Nasturtium microphyllum* (bäckfräne) 1**

Bäckfräne har sin enda kända nutida skånska lokal i och i anslutning till Sularpsbäcken vid gården Annelund öster om Lund. Arten skiftar starkt i individantal mellan olika år (Artportalen). Bäckfräne är känslig för igenväxning och växer i Skåne i klart, grunt, näringsrikt, hastigt strömmande vatten på sandblandad botten. Den är troligtvis gynnad av ganska högt pH-värde och varma nederbördsrika somrar samt missgynnad av kalla vintrar. Den torde kräva ett måttligt bete av nötkreatur eller hästar, så att växtplatsen inte växer igen med sly. Som våtmarksväxt är den mycket känslig för uttorkning och plantorna uppvisar snabbt vissningssymtom om de sätts i torr jord. Bäckfräne kan vara besvärlig att odla framgångsrikt. Dels har den väsentliga krav på näringsrikt (elektrolytrikt) klart vatten, dels är den mycket begärlig för växtätande insekter, sniglar och andra fytofager. Den kan dessutom bli svår att få i blom och frömognad. Eftersom den inte verkar tåla långvarig hård frost, blir den gärna annuell i odling. Kallväxthus är möjligen det optimala, ehuru resurskrävande. En realistisk möjlighet är att skörda rikligt med frön under år då arten är frekvent, odla upp dem till småplantor och sätta ut dessa på lokalen. Vegetativ förökning med sticklingar är också möjlig, eftersom arten bildar kraftiga rhizom. Frön sås lämpligen i våt slamhaltig jord.

Krutbrännare *Neotinea ustulata*.

***Neotinea ustulata* (krutbrännare) 2**

Krutbrännare har en enda kvarvarande rik förekomst i Skåne, på Lyckebo ängar i Trolle-Ljungby. Vid mitt besök där för några år sedan sköttes betesmarkerna exemplariskt och krutbrännare kunde räknas i fyrsiffrigt antal på ett mycket stort område på kusten. Arten är mycket känslig för såväl igenväxning som överbetning. På lokaler där nötkreatur eller hästar har ersatts med får försvinner arten inom några år. Ersätts fåren av nötkreatur eller hästar, kan krutbrännare snabbt återerövra en tidigare lokal. Exempel på detta kunde iaktas på Lyckebo ängar. Krutbrännare finns eller fanns till helt nyligen på ytterligare några platser i östra Skåne, men förutsättningarna för dessa förekomster kan nog anses obefintliga. Frösättningen är generellt mycket riklig, men liksom andra knölorkidéer torde krutbrännare vara svårodlad. Den är dock sannolikt något mindre svårodlad än våtmarksorkidéer, om bara dess miljökrav tillgodoses. Arten anses vara gynnad av neutralt eller något högre pH-värde, men kan växa på såväl torrare som fuktigare mark så länge som övriga faktorer är optimala. På grund av att arten är svår att odla är det mycket viktigt att den sista förekomsten vidmakthålls med hjälp av måttligt bete av nötkreatur och/eller hästar. Årlig tillsyn av artens frekvens bör ske (Floraväkteri).

Kattmynta *Nepeta cataria*.

!Nepeta cataria (kattmynta) 1 (gamla förekomster)

Kattmynta är liksom kransborre (*Marrubium vulgare*) i Sverige en numera ytterst sällsynt kulturflykting, som tidigare odlades bland annat som medicinalväxt och numera ibland som prydnadsväxt (Aldén & Ryman 2009). I Skåne har den ett par ytterst individfattiga förekomster, som förefaller gamla, jämte enstaka förmodligen mestadels tillfälliga fynd de senaste åren (Nilsson 2014, Artportalen). Kattmynta är en lättodlad perenn, som kan bli över 1,5 m hög. Den är mycket attraktiv för katter (på grund av växtens doftämnen) och det har hänt att odling av kattmynta har ödelagts av denna orsak. Såvitt bekant finns inte kattmynta i odling från någon av de kvarvarande gamla förekomsterna (t.ex. Lommarp och Ivö). Kattmynta (och hybrider) saluförs av plantskolor och fröfirmor och flertalet förvildade förekomster härstammar från sådant ursprungsmaterial. Om material från äldre lokaler odlas, måste detta hållas på stort avstånd från nyare provenienser då risken för oönskat genflöde är betydande. Fröna bör sås i sandblandad såjord.

Korndådra *Neslia paniculata*.

**Neslia paniculata* (korndådra) 1

Under de senaste åren har korndådra upptäckts som åkerogräs i två individfattiga förekomster, dels i Stiby, dels i Tolånga. Emellertid torde antagligen ”mörkertalet” vara betydande. Med andra ord kan man på goda grunder misstänka att korndådra finns på flera andra ställen, där den inte har blivit upptäckt. Ofta kan den dyka upp i ett eller flera individ något år och sedan vara ”försvunnen” ett antal år för att åter visa sig i samma eller intilliggande åker. Arten har också uppträtt på genom markberedning nyblottade ytor, något som tyder på mångåriga fröreserver. Korndådra är ett bra exempel på hur pass svårt det är att avgöra när en art har dött ut från en region. Arten är ettårig och vårgroende. Skidorna är omvandlade till klotrunda enfröiga nötter och fröproduktionen per individ är ganska liten. Material från Tolånga och Komstad odlas i botaniska trädgårdar. Fröna sås i normal såjord och frögroningen verkar vara värmegynnad.

Strandrödtoppa *Odontites litoralis*.

***Odontites litoralis* (strandrödtoppa) 2**

Den ettåriga halvparasiten strandrödtoppa har några individrika förekomster på strandängar dels vid sydöstra Öresund, dels i nordöstra Skåne (Artportalen). Arten tycks inte vara bunden till någon särskild värdväxt utan kan parasitera på de gräs och andra örter som finns på växtplatsen. Strandrödtoppa blommar redan på försommaren och förefaller vara mestadels höstgroende. Den är känslig för igenväxning och torka, men på strandängar längs Östersjön kan den växa i inte alltför tät bladvassvegetation. Den torde dock gynnas av ett måttligt bete av hästar eller nötkreatur. Däremot försvinner den snart om fårbete införs på lokalen, vilket har kunnat iaktas på vissa av ängarna vid Foteviken. Fröproduktionen är liten, men en viss förgrening sker och dessutom kan bestånden bli mycket individrika om ståndorten är optimal. Såvitt jag vet finns inte skåniskt material i odling, men frön bör snarast insamlas från flera av de återstående lokalerna. Det är inte känt huruvida fröreserver finns på dessa platser, men sannolikt har fröna kort livstid och bör därför sås snarast efter skörden. Strandrödtoppa kan liksom ögontröst och vissa andra halvparasitiska annueller odlas på vit- eller rödklöver i vanlig trädgårdsmylla. Fröna sås då i kontakt med värdväxtens rötter.

Åkerrödtoppa *Odontites vernus*.

***Odontites vernus* (åkerrödtoppa) 2**

Åkerrödtoppa har mycket ofta förväxlats med vanlig rödtoppa (*O. vulgaris*) och därför är det omöjligt att få en klar bild över dess utbredning i Skåne. Eftersom arten är gynnad av en äldre typ av åkerbruk, kan man vara säker på att den har minskat kraftigt och bara återfinns på få lokaler i nutiden. Den kan dock växa även på sandig impedimentmark med gles vegetation. Åkerrödtoppa blommar i genomsnitt tidigare än vanlig rödtoppa och förgrenar sig ofta inte alls. Därför blir också fröproduktionen väsentligt mindre än hos den senare arten.

Åkerrödtoppa verkar inte ha några preferenser beträffande värdväxt, utan kan sannolikt odlas tillsammans med exempelvis klätt och råglosta i lite sandiga höstrågåkrar, eventuellt även i parceller med vit- eller rödklöver. Den är såvitt jag vet inte odlad, men frömaterial från ett antal av dess sista förekomster (t.ex. vid Mölle kapell) bör snarast insamlas och arten odlas kontinuerligt i ”allmogeåkrar”. Fröna sås i kontakt med värdväxtens rötter.

Pipstakra *Oenanthe fistulosa*.

***Oenanthe fistulosa* (pipstakra) 2**

Pipstakra förekommer ännu på åtskilliga lokaler i Skånes kalkrika slättbygder (Artportalen), men generellt har arten minskat betänkligt sedan mitten av 1900-talet. Den har flera goda och individrika förekomster, men det hänger ett ständigt hot över den i form av igenväxning på grund av eutrofiering och/eller upphörande bete. Pipstakra är en flerårig art, som trivs bäst i kanterna av näringsrika och gärna kalkpåverkade pölar, gölar, sjöar och vattendrag. Den är känslig för konkurrens från högvuxna snabbväxande arter, men trivs den kan den bilda täta mattor genom vegetativ förökning (rotsläende noder). Ofta är den helt steril och kan förbli så under flera år på vissa lokaler. Detta kan möjligen bero på att kreaturen betar av blomsnitt i vardande. I gles vegetation som inte betas kan den blomma rikligt och bli över meterlång,

men oftast håller den sig inom halvmeter. Jag har aldrig sett den växa på torrare mark och förmodligen är den helt beroende av att ”stå med fötterna i vatten”. Den är inte svårödlad, ifall den får växa blött och näringsrikt och slippa konkurrens från större arter. Den förökas lämpligen vegetativt genom sticklingar, men frön kan sås i våt sandblandad torvjord.

Flugblomster *Ophrys insectifera*.

***Ophrys insectifera* (flugblomster) 2**

Flugblomster har åtminstone två individrika förekomster i Skåne, Åraslövs mosse och Gyetorps strandkärr. Dessutom är den sporadisk vid Levrassjöns nordvästra strand. Den förekom åtminstone fram till nyligen i åtskilliga individ även i Trädgårdslundskärret i Oppmanna. Flugblomster är mycket känsligt för igenväxning och i viss mån torka. Den kan dock växa även på torrare mark, t.ex. kalkjordhögar, ifall den slipper konkurrens. Växer den i tätare vegetation, bör denna hållas högst någon decimeter hög. Slätter men även bete med nötkreatur och/häst är nödvändiga för att förhindra igenväxning. Arten växer enbart på platser med ett relativt högt pH-värde i grundvattnet. Flugblomster har en god förmåga att snabbt återkolonisera ytor som har varit igenvuxna men som sedan har röjts och öppnats upp. En förutsättning är dock att fröproducerande individ växer i närheten. Frögroningen torde gynnas av fuktiga markblottor. Liksom andra knölorkidéer är flugblomster sannolikt mycket svårödlad. Med tanke på att den har ganska lätt att etablera sig på optimala ståndorter kan det vara värt att försöka så den i fuktig naken kalkgrus eller kalkjord, som inte får torka ut helt.

Johannesnycklar *Orchis militaris*.

!*Orchis militaris* (johannesnycklar) 2

Johannesnycklar har i nutiden åtskilliga växtplatser i Horna fure i Åhus, men på nästan alla lokalerna finns bara ett eller få individ. Den har tidigare haft en individrik lokal i ett igenväxande sandtag intill Rinkaby övningsfält (tillsammans med smalfräken), men vegetationen har numera slutit sig och där finns bara något tiotal exemplar kvar (2017). Föryngringen torde vara obefintlig. För övrigt har den en fortfarande ganska individrik (några tiotal exemplar) lokal på ängen vid Lyngsjön, men även där har den minskat kraftigt i antal under de senaste decennierna. Från och med 1980-talet växer johannesnycklar på denna lokal nästan enbart i dikeskanter och längs stängsel. Johannesnycklar är en ”kolonisationsart”, som har lätt för att etablera sig i nyligen blottad och lätt fuktig kalkrik jord i varma lägen. Sålunda har den gynnats av fuktiga sandtag på Kristianstadsslätten, men dessa f.d. sandtag har numera vuxit igen. Dikeskanter intill kalkfuktängar är en annan biotop där johannesnycklar gärna har etablerat sig. Jag känner inte till någon odling av skånska johannesnycklar, men den är förmodligen inte omöjlig att odla under rätt betingelser. I Östra Sandar och Horna Fure i Åhus växer många exemplar inne på hustomter och verkar trivas väl under tomtägarnas beskydd. Fröproduktionen är mycket stor, men frönas överlevnad brukar vara starkt begränsad hos orkidéer. Därför bör fröna helst sås omedelbart efter skörden.

Klintsnyltrot *Orobanche elatior*.

!**Orobanche elatior* (klintsnyltrot) 2

Klintsnyltrot har flera förekomster längs den västskånska kusten mellan Helsingborg och Trelleborg. Arten är helparasit på väddklint (*Centaurea scabiosa*), men kan även parasitera på andra arter av *Centaurea* (i synnerhet rödklint, *C. jacea*). För sin överlevnad är klintsnyltrot därför helt beroende av att värdväxten trivs. Försvagas väddklint genom igenväxning, beskuggning, vattenbrist, sjukdom eller utarmning av näringsämnen, förmår den inte längre stå emot parasitangreppet. Dessutom får snyltrotten i sådana fall inte tillräckligt med näring och vatten. Det är därför mycket viktigt att skapa så bra förutsättningar som möjligt för värdväxten, om man ska försöka odla klintsnyltrot eller bevara den på sina lokaler. Snyltrotten bildar en oerhörd mängd av ytterst små frön och i det avseendet påminner den om flertalet orkidéer. Det brukar ta ett par år efter det att fröet har grott på en rot av väddklint eller rödklint till dess att den knöl som jämte sugorganen (haustorierna) utgör den fleråriga delen av snyltrotplantan har vuxit sig tillräckligt stor och stark för att kunna bilda blomskott. Ofta dör hela klintsnyltrotten efter blomningen och fruktsättningen, men i många fall tycks den kunna överleva och efter några år utveckla en ny blomställning. Om man vill uppnå bra resultat med odling av snyltrot, bör man försiktigt applicera frön direkt på friska medelstora rötter av värdväxterna (inte de tjockaste rötterna, men inte heller de tunnaste). Sår man fröna på markytan, blir det ett stort och onödigt spill av frön som inte gro. Frönas överlevnadstid är förmodligen kort och därför bör man så dem ganska snart efter fröskörden. Växande blomskott, som har nått upp ovan markytan, brukar vara begärliga för harar och kaniner och därför bör man skydda åtminstone odlade exemplar med hjälp av finmaskiga nät. Frömaterial från Sundsgården söder om Råå samt från Ålabodarna i Glumslöv har nyligen såtts ut på

väddklint i de botaniska trädgårdarna. Arten finns avsiktligt utsådd på några platser i Skåne (t.ex. Lund och Munka-Tågarp), men deras ursprung är dessvärre okända.

Klöversnyltrot *Orobanche minor*.

!*Orobanche minor* (klöversnyltrot) 2

Klöversnyltrot anses vara ettårig, men det är inte helt klarlagt att detta gäller generellt. Den parasiterar på många arter av örtartade ärtväxter, såsom lusern och klöver. Arten blommar på högsommaren och kan vissa år uppträda i tusental eller mera på sina lokaler i södra Europa, där den är vanlig. Härigenom kan den bli en ekonomiskt besvärlig skadeväxt, eftersom produktionen av grödan sänks. I Skåne förekommer den i nutiden bara inom ett litet förekomstområde i Håslöv (Ängavallenområdet och väster om Maglarps gamla kyrka; Artportalen), men den är känd från åtminstone två andra områden under senare hälften av 1900-talet (Vinninge och Landskrona). Det finns även enstaka något tvivelaktiga uppgifter om arten från 1800-talet. Klöversnyltrot är sannolikt införd till Skåne med utländsk lusern eller klöver i sen tid, kanske så sent som under andra hälften av 1900-talet. Arten är lättodlad på åtminstone röd- och vitklöver samt blålusern. Den finns såvitt jag vet inte odlad i skrivande stund.

Tistelsnyltrot *Orobanche reticulata*.

!*Orobanche reticulata* (tistelsnyltrot) 2

Tistelsnyltrot har en förekomst i Skåne, i naturreservatet Rövarekulan öster om Eslöv. Där parasiterar den på kåltistel (*Cirsium oleraceum*), medan arten i Västergötland är parasit på fr.a. brudborste (*C. helenioides*). Det som har sagts beträffande klintsnyltrot gäller till stor del även för tistelsnyltrot. Det gäller sålunda att värdväxten trivs. Tistelsnyltrot har med framgång såtts ut på kåltistel på åtminstone någon lokal i Skåne (Västra Vram), men det gjordes före artens upptäckt i Rövarekulan och materialet lär härstamma från Västergötland. Liksom fallet är med andra rotparasiter sås tistelsnyltrotens frön i kontakt med värdväxtens medelstora rötter.

Hylsnejlika *Petrorhagia prolifera*.

****Petrorhagia prolifera* (hylsnejlika) 2**

Hylsnejlika är sedan länge bofast på kustbranterna från Hammars backar till Löderups Strandbad, men har på grund av den fortlöpande igenväxningen under senare tid stadigt minskat i både antal lokaler och antal individ. På vissa ställen, där det ännu finns solexponerade blottor i sandjorden, kan man vissa år finna hundratals exemplar, men dessa platser blir allt färre. Hylsnejlika har åtminstone förut även haft en god population på västra Ven samt i senare tid rapporterats från enstaka platser i andra delar av Skåne (Artportalen). Det kan nämnas att hylsnejlika har individrika förekomster på Peberholm (Danmark). Arten är mycket känslig för igenväxning och groning och tillväxt gynnas av varma solexponerade blottor i kalkrik sand. Ståndortskraven är snarlika dem hos t.ex. sandlusern, men fröna hos hylsnejlika är vårgroende och arten blommar vanligtvis på hög- och sensommaren. Individerna är ofta ogrenade eller fågrenade och då bildas få kapslar med ett ganska litet antal frön i varje. Gynnsamma år (t.ex. 2019) kan dock exemplaren bli rikt förgrenade och bilda en stor mängd frön. Förmodligen har fröna en relativt lång hållbarhet under lämpliga betingelser, men detta tycks inte ha studerats i Sverige. Frömateriäl från Kåseberga odlas i trädgård, men mera material (om möjligt från Ven) bör samlas in för odling. Dessutom har frön samlats in i Skepparp nära Brösarp för odling i botaniska trädgården på Fredriksdal. Fröna bör sås i kraftigt sandblandad och gärna kalkhaltig jord i solexponerade lägen. Enligt uppgift blir individen luxurierande och icke-blommande om de odlas i näringsrik trädgårdsmylla.

Toppjungfrulin *Polygala comosa*.

***Polygala comosa (toppjungfrulin) 1**

Toppjungfrulin har i nutiden två under vissa år individrika skånska förekomster, dels i Everöd, dels i Åhus (Fröberg & Johansson 2018). Den är mycket känslig för igenväxning men tål viss beskuggning om förhållandena i övrigt är optimala. Arten växer på kalkhaltig sandjord, helst i varma solexponerade lägen. Om växtligheten hålls mycket kort och gles, brukar toppjungfrulin bli prostrat (nedliggande). I 1–2 dm hög vegetation blir den mera upprätt. Under försommaren 2017 fanns vidsträckta mattor bestående av hundratals nedliggande och rikligt blommande toppjungfrulin på sommarstugetomter i Östra Sandar i Åhus. Det återstår dock att se hur arten har påverkats av den rikliga nederbörden under sommaren till vintern 2017/2018 följt av den intensiva och långvariga vårfrosten samt den långvariga sommartorkan 2018. Enligt uppgift var toppjungfrulin relativt riklig i Åhus även sommaren 2019. Arten trivs även i gles tallskog på vegetationsfattig kalkrik sand, men blir då inte så individrik. Vid igenväxning försvinner toppjungfrulin snabbt. Såvitt känt odlas inget skånskt material av arten, men frön har nyligen insamlats i Everöd för odling i Fredriksdals botaniska trädgård. Frön bör snarast samlas in även i Åhus, så att arten kan odlas i trädgård från båda de kvarvarande skånska lokalerna. Vanligt jungfrulin är relativt lättodlat men ganska kortlivat, men toppjungfrulinets biologi är delvis annorlunda. Att döma av observationer på olika lokaler för arten verkar den ofta fungera som annuell eller i varje fall kortlivad perenn. Fröna sås lämpligen i sandblandad såjord på varm plats.

Uddbräken *Polystichum aculeatum*.

***Polystichum aculeatum* (uddbräken) 1**

Uddbräken är i nutiden känd från en enda uppenbarligen indigen skånsk lokal, i Matteröd, där den minskade från åtminstone ett 15-tal individ på 1990-talet till 2 ex under de senaste åren (Artportalen). Utan tvivel berodde denna kraftiga minskning på avverkning av skogen, något som medförde ett slags värme- och torkchock för beståndet av uddbräken. Huruvida de nuvarande två individerna ska kunna överleva på sikt är omöjligt att avgöra, men arten har på andra svenska lokaler lyckats klara sig i många år trots skogsbränder och vandaliseringar. Uddbräken odlas som prydnadsväxt (Aldén & Ryman 2009), men såvitt jag vet finns inget skånskt indigent material i odling. Den är relativt lättodlad i vanlig mulljord och sporer sprids lämpligen ut på fuktig torvblandad vitmossa, som förvaras i plastpåse för att hög fuktighet ska kunna bibehållas.

Skuggbräken *Polystichum braunii*.

***!Polystichum braunii* (skuggbräken) 1**

Skuggbräken har i Skåne haft flera bestånd i Kvärkadalen och Klövahallar på Söderåsen samt i form av ett litet individ under några år i trakten av Örkelljunga. Under de senaste årtiondena har en population om ungefär 12–15 individ varit artens enda förekomst. Arten gynnas av ett fuktigt klimat med milda nederbördsrika vintrar. Det största hotet mot skuggbräken i Skåne torde de facto vara besök av botanister, vilkas trampande och hasande i rasbranten ständigt hotar eventuella unglantor och även underminerar äldre individ. Området där arten växer bör kanske inhägnas med högt stängsel (jämte en grind med hänglås för besökare med tillstånd och nyckel). Enstaka exemplar från Kvärk finns i odling i trädgård. Ytterligare material bör om möjligt drivas upp i odling och under kontrollerade former planteras ut på växtplatsen. Så småningom kommer de kvarvarande exemplaren att bli för gamla och dö. Därför bör förnyring i görligaste mån snarast tillgodoses. Precis som för uddbräken bör sporer spridas ut över fuktig torvblandad vitmossa, som förvaras i plastpåse så att fuktigheten kan hållas hög.

Spetsnate *Potamogeton acutifolius*.

[!Potamogeton acutifolius (spetsnate) 1]

Spetsnate har i nutiden två lokaler i Skåne: en göl i Bjäresjö och en damm i Svedala (Artportalen). På den förra lokalen, som numera är nästan helt igenvuxen, har arten varit känd sedan 1960-talet, medan den andra förekomsten är ganska nyfunnen. Spetsnate trivs i näringsrika sjöar, dammar och pölar, gärna på grunt vatten. Den odlas såvitt känt inte, men det är inte osannolikt att den går att odla. I så fall bör nötterna (achenerna) sås i kar med gyttjig eller slamrik botten.

Styvnate *Potamogeton rutilus* (Foto: Jens Christian Schou)

[!Potamogeton rutilus (styvnate) 1]

Styvnate hade sina senast kända lokaler i Hammarsjön och har tidigare blivit funnen även i bland annat Västra Sorrödssjön, Ringsjöarna och Yngsjösjön, på flertalet växtplatser tillsammans med sjönajas. Under de senaste elva åren har inga rapporter om styvnate

inkommit till Artportalen, men det är inte osannolikt att arten fortfarande kan finnas kvar i Hammarsjön trots dennas förändringar beträffande hydrologi, siktdjup, näringshalt etc. Styvnatens miljökrav liknar mycket dem hos sjönajas, men styvnate torde vara om möjligt ännu mera svårödlad än denna. Båda arterna kräver klart och ganska näringsrikt vatten, en kombination av faktorer som i nutiden är mycket svårfunnen i södra och mellersta Sverige. Eftersom styvnate är fridlyst, kan observationer enbart göras genom dykningar eller sökande efter ilandflutna exemplar. Nötterna (achenerna) sås lämpligen i kar med dy- eller slambotten.

Knölnate *Potamogeton trichoides* (Foto: Wikipedia).

[!*Potamogeton trichoides* (knölnate)] 1

Knölnate är i modern tid enbart känd från ett par dammar i Östra Tommarp, varifrån den inte har rapporterats sedan 2011 (Artportalen). Den är dock känd för att vara oregelbunden på sina lokaler, delvis beroende på vattendjup och temperatur. På grund av fridlysning kan arten inte utan tillstånd eftersökas effektivt och därför är det svårt att avgöra dess status från ett år till ett annat. Nötterna (achenerna) kan förmodligen ligga länge i bottenlammet och gro när förhållandena blir lämpliga. Bibehålls lokalerna intakta, så kan arten antagligen också hålla sig kvar. De båda lokalerna i Östra Tommarp besöktes i augusti 2019. Den ena lokalen, som är känd sedan nästan 100 år, har varit uttorkad under de senaste åren. Livsdugliga nötter av knölnate kan dock fortfarande finnas i bottensedimenten. Den andra lokalen, ett vattenfyllt f.d. kalkbrott, var vid besöket helt vattenvegetation och vattnet var chokladfärgat och siktdjupet obefintligt. Troligtvis har den varma och torra sommaren 2018 medfört en kraftig ”planktonblomning”, vilket i sin tur har lett till syrebrist och reducerande förhållanden med hög koncentration av starkt giftigt svavelväte som har dödat de flercelliga organismerna.

Utplanteringar av knölnate har gjorts på flera lokaler, men dessa tycks inte har varit lyckade på längre sikt. Knölnatens nötter sås lämpligen i vattenkar med gyttje- eller slambotten.

Smultronfingerört *Potentilla sterilis*.

!Potentilla sterilis (smultronfingerört) 3

Smultronfingerört har i vår tid sin utbredning koncentrerad till Stenshuvudområdet och Vitaby på Österlen samt ett litet område omkring Svarteån i Bjäresjö och Balkåkra väster om Ystad. För några år sedan rapporterades den även från en plats inte långt från Ottarps kyrka (Härslöv; Artportalen). Smultronfingerört har också vuxit bl.a. i trakten av Krageholm norr om Ystad. I huvudsak har den likväl behållit sitt gamla utbredningsområde i sydöstra Skåne, även om en viss minskning av populationerna tidvis har kunnat iakttas. Flera av dess förekomster ligger innanför nationalparken Stenshuvuds rågångar. Artens skånska utbredning ansluter framför allt till dess växtplatser på Bornholm. Smultronfingerört är en liten vår- och försommarblommande perenn med krypande växtsätt. Dess svenska namn antyder att den är snarlik smultron (*Fragaria*), till vilket släkte den en gång fördes. Frukterna (achenerna) överensstämmer dock med flertalet arter av fingerörter (*Potentilla*). Smultronfingerört är känslig för igenväxning och beskuggning och dess marknära växtsätt innebär att vegetationen på dess växtplatser inte får bli högre än någon decimeter. Den trivs i soliga lägen, vilka värms tidigt på våren. Den verkar inte vara känslig för viss sommartorka, men tål knappast översvämningar och väljer gärna lätta jordar med sandigt innehåll. På exempelvis Stenshuvudområdet intar den ofta ”myrtuvor” på betesmark. Den tycks trivas med slåtter, eftersom den växer marknära och inte nås alltför mycket av lien. Flera av dess lokaler förefaller välskötta från smultronfingerörten synpunkt, medan andra (t.ex. vid Svarteån) är på god väg att växa igen. Skånskt material från åtminstone Stenshuvudområdet finns i odling,

men material från Svarteområdet bör snarast insamlas och odlas. Nötterna (achenerna) sås i sandblandad såjord.

Smalbladig lungört *Pulmonaria angustifolia*.

!Pulmonaria angustifolia* (smalbladig lungört) 1**

Smalbladig lungört har en kvarvarande skånsk förekomst på Kungsmarken (Johansson 2017b). Arten växer där i torräng på kalkrik morän, men på andra platser har den funnits i gles ek-hasselskog och den senare ståndorten är också den vanligaste på kontinenten. Den är känslig för konkurrens från högrörter, men torde tåla sommartorka och vinterköld. På Kungsmarken har antalet individ varierat mellan tre och sju under de senaste åren. Arten är flerårig, men anses vara ganska kortlivad i odling. Fröna sprids med hjälp av myror. Efter blomningen böjer sig fruktskaftet så att fodret pekar nedåt. När fröna är mogna, faller de ned på marken och hämtas av myror, som begärligt äter det energirika oljebihanget (elaiosomet). Det vore intressant att veta huruvida myran transporterar iväg fröet ända till stacken eller om den biter av oljebihanget på plats och låter fröet ligga kvar. I det senare fallet verkar spridningsanpassningen i varje fall inte vara särskilt effektiv. Hos många andra myrspridda växter har man iakttagit att myrorna bär med sig fröet till stacken, biter av bihanget och därefter transporterar iväg fröet en sträcka och ”planterar” det. Fröna verkar vara beroende av stratifiering eller köldbehandling för att kunna gro. Groningsförsök under olika betingelser (frysning, uppvärmning, stratifiering) görs för närvarande. Ett antal individ uppdrivna från frön från Kungsmarken finns i odling. Vuxna plantor är relativt lättodlade, men mycket begärliga för sniglar och trädgårdssnäckor och bör därför hållas under noggrann uppsikt under vegetationsperioden. Arten är liksom många andra strävbladiga växter (Boraginaceae) heterostyla. Ungefär hälften av individen (longistyla) har blommor med långt stift och djupt sittande ståndarknappar, medan övriga individ (brevistyla) har korta stift och ståndarknappar belägna vid kronpipens mynning. Detta är genetiskt styrt och befruktning kan i stort sett

enbart ske genom pollination mellan de båda morferna. Heterostyli är genetiskt kopplad till självinkompatibilitet, som är ett sätt för växten att hämma självbefruktning. Frögroning och tillväxt verkar gynnas av värme och flertalet individ (särskilt större sådana) på Kungsmarken har vuxit i anslutning till större stenar eller stenblock. Fröna sås direkt efter mognaden i normal såjord samt stratifieras en eller två vintrar.

Åkerranunkel *Ranunculus arvensis*.

**Ranunculus arvensis* (åkerranunkel) 2

Åkerranunkel förekommer i Sverige numera som spontan enbart i naturreservatet Dalby Västermark samt på Öland och Gotland. Den är ett typiskt ”ädelogräs” och har svårt för att tåla konkurrens såväl från mera snabbväxande och storgväxande ogräs som från den odlade säden. Den föredrar ganska glest besådda åkrar och uthärdar ingen form av ogräsbekämpning. Dess miljökrav överensstämmer väl med t.ex. småtörel (*Euphorbia exigua*), spjutsporre (*Kickxia elatine*), åkermadd (*Sherardia arvensis*) och sommarklynne (*Valerianella dentata*) och på Dalby Västermark växer den tillsammans med de tre förstnämnda. Åkerranunkel vill gärna växa på kalkrik moränlera och skyr på Öland och Gotland inte näringsfattig mark. Snarare missgynnas den av näringstillförsel, eftersom den då inte klarar konkurrensen gentemot snabbväxande näringskrävande ogräs. Enligt uppgift lämnar vården av naturreservatet Dalby Västermark mycket övrigt att önska. Möjligen får arrendatorn lite väl

fria händer beträffande detta områdes skötsel. Under flera år har hela eller delar av området legat obrukat och vid vissa tillfällen lär de rikaste ogräsförekomsterna ha körts sönder av tunga maskiner. Bättre riktlinjer för skötselavtalet bör snarast utarbetas. Åkerranunkelns frön sitter ensamma inuti varsin kroktaggig nöt, som kan spridas genom att häfta vid klädesplagg eller djurpälsar. Fruktarna faller efter mognaden ned – ofta hopgyttrade – på marken och det är möjligt att arten är anpassad till spridning med hjälp av sorkar och möss som springer omkring på åkrarna. Material av åkerranunkel från Dalby odlas i flera trädgårdar (även botaniska trädgårdar) och har dessutom avsiktligt såtts ut på ekologiskt brukad åker i västra Lund. Arten är lättodlad. Nötterna (achenerna) sås i normal såjord, gärna med viss kalkhalt. Groningen tycks vara gynnad av värme.

Jättemöja *Ranunculus fluitans*.

[!Ranunculus fluitans (jättemöja)] 2

Jättemöja har sin nordeuropeiska utbredning inskränkt till Vramsån, men så sent som 2012 observerades den i Mjöån nära utloppet (Åke Widgren, Artportalen). Flera av populationerna förefaller mycket livskraftiga, medan andra är individfattiga. Dessutom varierar populationerna i storlek mellan olika år. Jättemöja är beroende av snabbt strömmande näringsrikt vatten och är troligtvis gynnad av lite högre pH-värden. Eutrofiering och igenväxning av Vramsån och Mjöån missgynnar arten och jättemöja har tidvis varit hotad av dessa faktorer. Försiktig röjning av åarnas mera snabbväxande vegetation bör ske vid behov. Ett annat hot är extremt torra somrar som medför mycket lågt vattenstånd och minskar vattenhastigheten. Arten tillväxer dock snabbt och kan återkolonisera vid bättre vattenförhållanden, ifall försämringen inte har gått alltför långt. Jättemöja torde vara mycket

svårödlad, eftersom den kräver hastigt rinnande klart vatten. Sedan några år tillbaka har den observerats på flera ställen i Säbybäcken nära Landskrona, men det är inte känt ifall dessa förekomster beror på inplantering (troligast?) eller mera naturlig spridning.

Backsmörblomma *Ranunculus polyanthemus* ssp. *polyanthemus*.

Ranunculus polyanthemus ssp. polyanthemus (backsmörblomma) 1

Backsmörblomma (*R. polyanthemus* ssp. *polyanthemus*) förekommer på Kungsmarken samt i Östra Tommarp och Fjälkestad. Populationen i Östra Tommarp är numera mycket individfattig. Arten har minskat dramatiskt under 1900-talet och under de senaste åren nästan försvunnit. Den har i sen tid av misstag uppgivits från flera andra lokaler och flera rapporter grundar sig på felaktiga bestämningar av vanlig smörblomma (*R. acris*), som ofta är mjukhårig åtminstone på de nedre delarna, men även på det gröna ytterhyllet ("fodret"). Backsmörblomma är däremot kraftigt utspärrat lång- och styvhårig och bladen är i genomsnitt väsentligt mera smalflikiga. Blommorna är också något större än hos vanlig smörblomma och med lite mörkare och kraftigare gul nyans. En viktig skillnad gentemot exempelvis vanlig smörblomma är de tydligt räfflade blomskäften hos backsmörblomma. Backsmörblomma kan bli mer än halvmeterhög och rikt förgrenad och hos äldre exemplar kan rotsystemet vara kraftigt utvecklat och djupgående. Material från samtliga tre lokaler finns i odling i trädgårdar. Fröproduktionen är riklig och arten lättföroökad från frön. Den är relativt lättödlad på lite torrare och gärna kalk- och sandhaltig samt näringsrik moränlera, som inte får vara alltför vattenhållande. Odlade exemplar blir dock ofta kortlivade och dör efter första blomningstillfället. Arten trivs i solexponerade varma lägen. Nötterna (achenerna) sås i normal såjord.

Åkerros *Rosa agrestis*.

!Rosa agrestis (åkerros) 2

Åkerros anträffades i början av 1990-talet på en plats nära Råbelövssjöns sydöstra sida och under en period fanns där två buskar av denna art. Delar av området täcktes med jord, kompostmaterial etc. och den återstående busken försvann så småningom på grund av igenväxning. Troligtvis var dessa individer av åkerros förvildade från odling. Åkerros är nämligen en av de ”vildrosor” vilka används som bas vid ympning, men även som prydnadsväxter (Aldén & Ryman 2009), och den har anträffats på flera platser dit den uppenbart har anlänt från odling. På minst en lokal tycks åkerros dock vara spontan, ett kustnära område, ”Bongska marken”, nära Skivarpsåns utlopp mellan Trelleborg och Ystad. I samma område växer flera andra mer eller mindre sällsynta *Rosa*-arter, såsom västkustros (*R. [elliptica ssp.] inodora*) och sydäppelros (*R. micrantha*). Åkerros växer där med åtskilliga individer och populationen tycks inte för närvarande vara hotad. *Rosa*-arter är i allmänhet mycket hårdiga mot igenväxning. Det kan inte uteslutas att åkerros har ytterligare ett antal ännu okända spontana förekomster i Skåne, eftersom rosor av tradition anses svårbestämda. Ut och leta! Åkerros är lätt att odla och liksom andra arter av *Rosa* kan den sticklingförökas. Nötter (achener) från mogna nypon sås i normal såjord, som täcks med ett centimetertjockt skikt av sand eller grus.

Västkustros *Rosa (elliptica ssp.) inodora*. Foto: högra bilden Jan Thomas Johansson, vänstra bilden Jens Christian Schou.

!Rosa (elliptica ssp.) inodora (västkustros) 2

Liksom flera andra "vildrosor" har västkustros och dess nära släkting tyskros (*R. elliptica* [ssp. *elliptica*]) använts som bas vid ympning, men även odlats som prydnadsbuske (Aldén & Ryman 2009). Som sådan är den attraktiv med sina stora mjölkvita blommor och lackröda nypon. Namnet västkustros kommer sig av att (under)arten har sin huvudsakliga svenska utbredning längs kusten från mellersta Halland till Bohuslän. Liksom bland annat åkerros och sydäppelros har västkustros en förmodat spontan förekomst ("Bongska marken") nära Skivarpsåns mynning på den skånska sydkusten. Förutom på denna lokal har arten anträffats på åtskilliga andra platser i Skåne, men då åtminstone huvudsakligen såsom förvildad från odling. Västkustros är lättodlad och förökas behändigt med sticklingar. Nötter (achener) från mogna nypon sås i normal såjord, som täcks med ett centimetertjockt skikt av sand eller grus.

Filtros *Rosa tomentosa*.

***Rosa tomentosa (filtros) 1**

Filtros är känd i ett enda individ på en betesmark i anslutning till Romeleåsen i sydvästra Skåne. Det är inte omöjligt att detta är det sista kända levande exemplaret av arten i Nordeuropa. Enligt Atlas Flora Danica (2015) har arten observerats i sen tid på en lokal på Jylland, men det är oklart huruvida det exemplaret är spontant eller har spridits från odling. Filtros odlas ibland (Aldén & Ryman 2009) och förvildade exemplar är kända. Det skånska individet visar flera tecken på senilitet och/eller sjukdom och man kan förvänta sig att det inte överlever så många år till. Material från den skånska lokalen finns numera i de botaniska trädgårdarna. Tre sticklingar togs för några år sedan, varav en har överlevt och tillvuxit. Dessutom skördades några nypon och deras frön såddes och stratifierades ett par säsonger. Av dessa frön har ett enda grott och vuxit till en småplanta.

Sandnörel *Sabulina viscosa*.

!*Sabulina viscosa (sandnörel) 1

Sandnörel är en ytterst oansenlig ånnuell som vissa år då våren är nederbördsrik växer på ett par kvadratmeter på en plats i Lyngsjö (Johansson 2018a). Lokalen, som numera är den enda kända i Nordeuropa, utgörs av en sandig vägkant som långsamt växer igen med lavar och gräs. Sandnörel har fram till 1990-talet även vuxit rikligt i ett gammalt hjulspår strax innanför stängslet och fram till åtminstone 1980-talet även på en intilliggande åker. Vissa år på 1980- och 1990-talen kunde den inräknas i tiotusenden och något år rentav hundratusenden (Artportalen), men under senare år har det som mest funnits mellan 500 och 1000 individ och vissa år inte ett enda. Arten är mycket känslig för igenväxning och kan enbart växa på blottor i sandjord. Den odlas i flera trädgårdar (även botaniska trädgårdar) och det finns ett rikligt frömaterial arkiverat. Nyligen har växtplatsen röjts och harvats och något tusental frön såtts ut. Även innanför och närmast stängslet bör markytor röjas, i synnerhet längs den f.d. markvägen, där en fröreserv fortfarande kan finnas. Eftersom arten inte har observerats på heden sedan ett par årtionden, bör frön sås ut på frilagda ytor. Den täta gräsväxten som vidtar väster om den nuvarande förekomsten bör avlägsnas med jordfräs och de frilagda ytorna fortsättningsvis hållas fria från konkurrerande växtlighet. Även här bör frön sås ut. Sandnörel är lättodlad på luftig, sandrik, inte alltför näringsrik och inte nödvändigtvis kalkhaltig jord. Arten anses vara främst höstgroende, men verkar även kunna gro på våren. Den är inte kalkkrävande, men under torra eller nederbördsfattiga vårar dör eventuella groddplantor eller också gror inga frön. Fröna sås på hösten eller våren i sandblandad jord.

Fältnarv *Sagina apetala*.

!Sagina apetala (fältnarv) 2

Fältnarv växer sedan många år tillbaka på två lokaler, dels nära Kullens Fyr, dels i ett f.d. sandtag vid Listarum i Smedstorp. Den har relativt nyligen även observerats på sin gamla lokal vid Kvasa norr om Stenshuvud. Dessutom är den i sen tid rapporterad från flera öppna ytor i tätorter i sydvästra Skåne (t.ex. Malmö, Skanör och Smygehamn; Artportalen). Det är inte omöjligt att de sentida förekomsterna i eller i anslutning till tätorter i sydvästra Skåne härrör från import med jord eller plantor från kontinenten. På vissa lokaler har det ömsom rapporterats fältnarv och ömsom hårnarv (*S. micropetala*), vilket är förbryllande. Det bör uppmärksammas att strandnarv (*S. maritima*) i sydvästra Skåne även kan förekomma i tätortsmiljöer nära kusterna. Arten kan vara besvärlig att skilja från de närstående arterna strandnarv och hårnarv och vissa av rapporterna beror kanske på felbestämningar. Andra fyndorter än Kullen, Listarum och Kvasa/Karakås bör alltid beläggas. Fältnarv växer gärna på i övrigt vegetationsfria sandiga eller grusiga ytor, som är fuktiga under vinterhalvåret. Frögroningen sker medan marken fortfarande är fuktig. Groddplantorna verkar vara känsliga för torka, medan de vuxna individen ofta lever kvar sedan markens ytskikt har torkat ut. Troligtvis måste rötterna likväl nå ned till fuktigare markskikt. Såvitt jag vet finns inget skånskt material av fältnarv i odling, men troligtvis är den relativt lättodlad så länge som växtplatsen hålls fri från konkurrerande ogräs. Frön från lokalerna på Kullaberg, vid Listarum och norr om Stenshuvud bör snarast insamlas och material därifrån hållas i odling. Fröna sås på våren i sandblandad såjord.

Källblekvide *Salix hastata* ssp. *vegeta*.

***Salix hastata* ssp. *vegeta* (källblekvide) 2**

Blekvide (*S. hastata*) har stora stipler jämfört med andra sydsvenska *Salix*-arter. Bladundersidan är gråblådagig och ovensidan mörkgrön. De unga grenarna är starkt röda till rödbruna. Underarten källblekvide utmärks bland annat genom sina rundade blad, vilka är breda i förhållande till sin längd. Den brukar också vara lågvuxen och dessutom ofta hårt nedbetad. Källblekvide är känt från några extremrikkärr i västra Skåne mellan Lund och Landskrona. Det största beståndet finns i nutid i Dagstorps mosse, där arten hybridiserar med krypvide (*S. repens*). Källblekvide har även uppgivits från Stora Harrie mosse (2018, Artportalen) men inte återfunnits (felbestämning) och ett exemplar blev 2017 funnet i Södervidinge mosse (Rune Svensson). Den är nyligen även förgäves sökt på sin gamla lokal i Stångby mosse. Det är sålunda en krävande art, som är inskränkt till extremrikkärr. I Skåne kan man förmoda att den är en relik från seneglacial tid. Några sticklingar av källblekvide är nyligen insamlade, men ytterligare material bör snarast samlas in och odlas. Liksom andra *Salix*-arter är blekvide lätt att föröka med sticklingar. Man sticker ned det avskurna skottet i blöt vitmossa eller blöt jord, där det får stå en tid för att bilda adventivrötter innan man planterar skottet i frilandsjord, som hålls ständigt fuktig (åtminstone den första säsongen). *Salix*-arter sätter också rikligt med frön och även dessa kan användas för att föröka upp materialet. Fröna sås då lämpligen omedelbart efter skörd. Förökning med sticklingar är emellertid starkt förordad, eftersom risken är stor för att frön har hybridursprung.

Strandflenört *Scrophularia umbrosa*.

***Scrophularia umbrosa* (strandflenört) 1**

Strandflenört blev 2012 funnen av Torbjörn Tyler längs en gytjig skogsbäck mellan Tosterup och Munka-Tågarp. Det har framförts hypotes om att strandflenört skulle vara från början inplanterad på sin skånska lokal, men innan detta antagande är bevisat eller starkt indikerat bör vi dock betrakta arten som spontan. Strandflenört är på sin skånska lokal hårt ansatt av bökande vildsvin, men arten tycks även vara gynnad av svinens bökande att döma av min erfarenhet från en del danska lokaler. Marken hålls nämligen öppen och uppluckrad vilket antagligen gynnar strandflenörts frögroning samtidigt som igenväxningen av konkurrerande arter hämmas. Arten har i huvudsak två bestånd i området, dels i en kraftledningsgata någon

kilometer öster om vägen, dels i ett fuktmarksområde ett par kilometer väster därom. Det tycks som om åtminstone det förstnämnda beståndet har minskat starkt. Frösättningen är ganska riklig, men stjälken är dessutom rotsläende i de nedre ibland nästan krypande delarna. Därför torde det vara enklast att föröka strandflenört vegetativt med sticklingar. Jag vet inte av någon odling av skånskt material. Därför bör sådant snarast samlas in och odlas som levande reservmaterial. Arten bör odlas i fuktig lerig mylla, gärna i anslutning till något vattendrag. Noteras bör att den kan bli högvuxen (över två meter) och omfångsrik, om den trivs. Fröna sås lämpligen i våt slamblandad jord.

Småfrossört *Scutellaria minor*.

!Scutellaria minor (småfrossört) 3

Småfrossört upptäcktes av Nils Dahlbeck som ny för Nordeuropa på 1940-talet strax söder om Torekov (Hylander 1954, Johansson 2017c). Vid inventeringar av Bjärekusten blev den funnen på ett stort antal lokaler från Hovs Hallar i norr till väster om Rammsjöstrand i söder. Arten är i Nordeuropa som vildväxande känd enbart i Bjärekustens naturreservat. Några av förekomsterna är vissa år mycket individrika (tusentals exemplar). På flera lokaler – såsom den först upptäckta – har bestånden dock minskat kraftigt. Detta beror i huvudsak på igenväxning, eftersom betetrycket har varit ojämnt och periodvis alltför lågt. Å andra sidan är småfrossört känslig för högt betetryck, då den lätt trampas ned eller betas av kreaturen. Arten är också ömtålig för uttorkning och trivs bäst i lite sumpig miljö med både tuvor och vattenfyllda gropar. Sådana förhållanden kan lätt åstadkommas genom ett måttligt bete av

nötkreatur och/eller hästar. Småfrossört är egentligen flerårig och förökar sig vegetativt med rotsläende utlöpare. På Bjärehalvön blir den ofta bara annuell eller bienn, eftersom den inte tycks tåla långa frostperioder. Den är inte särdeles lättodlad, men trivs bra i fuktig torvjord och kan i frostskyddade lägen bli mångårig. Ett litet material av småfrossört från Bjärekusten finns i odling i privat trädgård. Ytterligare plantor bör dock om möjligt odlas upp. Frön kan sås i blöt sandblandad torvjord.

Stor fetknopp *Sedum rupestre*.

***Sedum rupestre* (stor fetknopp) 3**

Stor fetknopp har troligen bara en spontan lokal i Skåne, nämligen Stenshuvud. Där växer den på klippor och i rasbranter, ofta i kanterna av stigar och snår. Den tål inte det intensiva trampet från besökare i nationalparken och på livligt frekventerade ställen på sydvästra och sydöstra topparna har den minskat eller försvunnit och återfinns nu enbart i mera skyddade lägen. På solexponerade och öppna platser i branterna kan den fortfarande växa i ganska rika bestånd. Det kan nämnas att ytterligare en art, svartoxbär (*Cotoneaster niger*), har sin enda skånska förekomst i ungefär samma lilla område på Stenshuvud (dock i delvis annan miljö). Stor fetknopp har odlats och odlas fortfarande här och där och övriga skånska förekomster härrör sannolikt undantagslöst från odlingar. Den har uppgivits även från ett ställe på sydsidan av Kullaberg och här kan den möjligen ha varit spontan. Stor fetknopp är lättodlad på mager

solexponerad mark, gärna i stenpartier. Arten gynnas inte av högt pH-värde. Den växer långsamt och är känslig för överväxning med ogräs. Stjälken är till en del rotsläende och stor fetknopp torde kunna förökas med sticklingar. Frön kan sås i sandblandad såjord. Groningen gynnas troligtvis av värme.

Åkermadd *Sherardia arvensis*.

****Sherardia arvensis* (åkermadd) 3**

Åkermadd förekommer fortfarande på åtskilliga platser i Skånes slättbygder, även om den har minskat kraftigt under 1900-talet. Arten är ett närmast kosmopolitiskt ogräs och växer gärna i gräsmattor, till och med på Nya Zeeland. Den är ettårig och vårgroende och kan blomma till långt fram på senhösten så länge som det är någotsånär mildt väder. Till skillnad från andra "ädelogräs" kan den växa även i tät gräsvegetation, om denna inte är högre än några centimeter (gräsmattor!). Den trivs bäst i kalkrik moränlera och på Dalby Västermark förekommer den jämte bland annat åkerranunkel, spjutsporre och småtörel. Intill Stensoffa finns en viss individrik förekomst tillsammans med åkersyska (*Stachys arvensis*). Material av åkermadd från Revingefältet och Dalby Västermark odlas i flera trädgårdar (även botaniska trädgårdar) och har även såtts ut på "allmogeåkrar". Åkermadd är lättodlad på närings- och kalkhaltig trädgårdsjord, men kan lätt sprida sig och under gynnsamma omständigheter bli ett besvärligt ogräs (jfr kalvnos och gatmålla). Fröproduktionen är liten, men den kompenseras ofta av kraftig förgrening och rik blomning. Fröna sås i normal såjord.

Ängssilja *Silaum silaus*.

!*Silaum silaus (ängssilja) 1

Ängssilja har en vida känd nutida förekomst i Skåne och Norden (Andersson & Holmgren 2015, Johansson & Fröberg 2017). En liten förekomst i en hästhage på Falster i Danmark hittades för ett 15-tal år sedan och tycktes ha dött ut efter några år. Några exemplar återfanns dock på lokalen för några år sedan. I skrivande stund finns ett enda gammalt ursprungligt individ kvar på lokalen vid Hörte i Östra Vemmenhög. Ängssilja från Hörte odlas emellertid i åtskilliga trädgårdar (även botaniska trädgårdar) och material i form av ett tiotal plantor har för några år sedan satts ut på den sista växtplatsen. Ytterligare utplanteringar har nyligen gjorts och flera planeras. Under 2019 finns sammanlagt drygt 100 individ utplanterade på vallen vid Hörte. Individerna vårdas väl och skyddas så gott det går från predation, torka och jordbrukets bekämpningsmedel. Vallen brändes under våren 2018 och slås på hösten varje år. Till yttermera visso har en fem meter bred remsa i intilliggande åker avsatts som ”buffert” gentemot den intensivt brukade jordbruksmarken på sydsidan och denna slås av markägaren två gånger varje sommar. Frösättningen är ganska liten och växande individ begärliga för sniglar och trädgårdssnäckor, något som innebär att de få exemplaren på lokalen bör hållas under noggrann uppsikt. Vindspridda ogräsbekämpningsmedel och igenväxning med snabbväxande större örter (älgört, knylhavre, blåhallon mm) på grund av markens fortlöpande eutrofiering är ständiga hot mot ängssiljan vid Hörte. Arten är lättodlad och växer gärna på näringsrik och medelfuktig moränlera. Fröna sås i normal såjord.

Åkersyska *Stachys arvensis*.

***Stachys arvensis (åkersyska) 3**

Åkersyska var fram till 1970- och 1980-talen mycket utbredd på lerjordar bland annat i Kullabygden, norr om Vombsjön, på Söderslätten och Lundaslätten, men även på lättare jordar i exempelvis Vombsänkan. Sedan 1980-talet har den dock minskat kraftigt även om den finns kvar på många ställen. Det kan förväntas att den i en inte alltför avlägsen framtid kommer att tillhöra kategorin sällsynta "ädelogräs". Det är därför av betydelse att frön av åkersyska samlas in på flera växtplatser i vitt skilda delar av dess utbredningsområde. Arten har som nämnt preferens för lerjordar och verkar vara indifferent beträffande markens kalkhalt. Åkersyska gynnas av hög näringsstatus, men är känslig för konkurrens eftersom den är en liten växt som inte förmår "slå ifrån sig". Den kan också hävda sig väl som trädgårdsogräs tillsammans med andra lågvuxna arter, under förutsättning att ogrärensningen inte är alltför intensiv och större arter (kirsål, mållor etc.) inte tar över. Material av åkersyska från Revingefältet, Svalöv och Stehag odlas i flera trädgårdar (även botaniska trädgårdar). Arten är lättodlad, men fröna är ganska värmegynnade och därför bör man odla den i någotsånär solexponerade lägen, där trädgårdsmyllan inte tillåts torka ut. Fröna kan sås på våren i normal såjord.

Sumparv *Stellaria crassifolia*.

***Stellaria crassifolia* (sumparv) 1**

Sumparv har en enda kvarvarande lokal i Skåne, nämligen några kvadratmeter av klapperstensstranden i naturreservatet Mölle fälad i Brunnby. Den växer där i ett för våg- och stormpåverkan mycket utsatt läge och den lilla populationen kan förmodligen närsomhelst spolas bort. Material från denna lokal odlas såvitt jag vet inte någonstans och dess miljökrav och biologi är föga kända. Förmodligen är arten av dessa skäl tämligen svårödlad. Icke desto mindre bör frön snarast samlas in från denna sista population och arten om möjligt hållas i odling. Sumparv tycks vara känslig för konkurrens och växer enbart på platser utan sluten vegetation. Längre norrut, bland annat längs Västkusten, förekommer den i strandsumpar och i kanterna av hållkar med sött eller bräckt vatten. I inlandet växer på många platser, framför allt i Norrland, en rikkärrsvariant, var. *paludosa*, som föredrar neutralt eller något högre pH-värde. Denna är dock inte anträffad i Skåne, men däremot i några rikkärr på Falbygden i Västergötland. Eftersom erfarenhet från odling saknas, får man pröva sig fram. Sannolikt bör man kunna odla sumparv på konkurrensfri trädgårdsjord, men denna får aldrig tillåtas att torka ut helt utan måste nog hållas relativt fuktig i varje fall under vegetationsperioden. Fröna bör möjligen sås i våt sandblandad torvjord.

Sylört *Subularia aquatica*. Foto: Jens Christian Schou.

***Subularia aquatica* (sylört) 2**

Sylört är en årlig vattenväxt, som förekommer från medelvattenlinjen och ned till flera meters djup. Den kan bilda individrika bestånd på periodvis översvämmade slamstränder, längre norrut i Sverige tillsammans med bland andra ävjebrodd (*Limosella aquatica*), fyrling (*Crassula aquatica*), strandpryl (*Littorella uniflora*) och arter av slamkrypa (*Elatine*). I Skåne är den numera inskränkt till några (mestadels oligotrofa) klarvattensjöar i de norra delarna och har troligtvis alltid varit mindre allmän till sällsynt. Sylört kan vara kalkskyende, men detta bör undersökas närmare. Arten förefaller dock att ha minskat under senare år, troligen till följd av igenväxning framför allt av sjöstränderna men även av sjöbottnarna. Möjligen är även brunifiering (anrikning av humusämnen) av sjöarna en orsak. Som ettårig är sylört beroende av att fröna kan gro och plantorna växa upp och blomma. Hos nedsänkta exemplar är blommorna vanligtvis kleistogama, det vill säga de öppnar sig inte utan pollinerar sig själva (Schou m.fl. 2017). Frösättningen är riklig och fröna övervintrar på sjöbottnen. Det är inte känt hur pass länge fröna kan hålla sig vid liv eller om det finns någon fröreserv på lokalerna. Såvitt mig är bekant odlas inte skånskt material av sylört någonstans och den är förmodligen ganska svårödlad. Den borde dock kunna odlas i delvis vattentäckt grus utan andra konkurrerande arter. Fröna bör möjligen sås på sandbotten i vattenkar.

Sydmaskros *Taraxacum austrinum*. Foto: Åke Svensson.

***Taraxacum austrinum* (sydmaskros) 1**

Sydmaskros har en känd förekomst i Skåne (och i Sverige): en fuktig ängsmark på norra sidan av Helga å väster om landsvägsbron. Arten tillhör sektionen *Palustria* (strandmaskrosor) och påminner ytligt sett om strandmaskros (*T. balticum*), men bladen hos sydmaskros har korta flikar. Blomkorgen är också mindre hos sydmaskros. Arten är inte känd från odling och med tanke på att den är ytterst sällsynt i Nordeuropa (förutom i Skåne några lokaler på danska öarna) bör frömaterial snarast samlas in för odling. Fröna sås i normal såjord direkt efter skörd.

Fältnocka *Tephrosia integrifolia*.

!**Tephrosia integrifolia* (fältnocka) 2

Fältnocka har två eller tre förekomstområden i nordöstra Skåne där den möjligen kan hålla sig kvar ännu några år. En av dessa lokaler (innanför Ålahaken i Trolle-Ljungby) håller dock på att växa igen med blodnäva (*Geranium sanguineum*). För övriga lokaler ser läget betydligt mörkare ut. Genom utplantering av material uppodlat i trädgård har man försökt vidmakthålla vissa av populationerna, men miljöförutsättningarna räcker ändå inte till för att arten ska kunna överleva där på sikt. Fältnocka är i vilt tillstånd känslig för igenväxning och torka, men även för överbetning och predation från harar och kaniner. Konstgödning av flera lokaler har inneburit att arten i princip har försvunnit därifrån efter några årtionden på grund av den tätande vegetationen. För att arten ska klara sig i fält krävs en svår balansgång mellan att å ena sidan förhindra igenväxning och å andra sidan hålla betet på en lagom nivå. De senaste decenniernas torra vårar och somrar tillsammans med nederbördsfattiga vintrar har inneburit ytterligare påfrestningar på de återstående och hårt trängda populationerna. Material från flera lokaler odlas i trädgårdar (även botaniska trädgårdar). Individerna kan växa vegetativt under flera år och därefter bilda blomskott, men efter blomningen behöver plantan vila upp sig. Dessutom tycks den då vara särskilt känslig för torka. Fröproduktionen kan under gynnsamma år vara mycket riklig, men ofta betas skotten av eller vissnar på grund av torka innan fröna hinner mogna. Fältnocka är däremot ganska lättodlad under kontrollerade betingelser och fröna har hög gröningsfrekvens om de sås inom något år efter mognaden. Fröna sås i sandblandad såjord.

Kärnocka *Tephrosia palustris*.

***Tephrosia palustris* (kärnocka) 1**

Kärnocka anses nu vara i princip utdöd i Skåne. Trots detta händer det att enstaka exemplar observeras vissa år på eller i närheten av gamla lokaler. Inget av individen har emellertid gett upphov till en population. Kärnocka, som är en årlig konkurrenskänslig våtmarksväxt, gynnades starkt under perioder av omfattande sjö- och myrdikningar i de skånska kalkrika slättnområdena. Populationerna dog emellertid ut, när vegetationen slöt sig. Även betets upphörande på sjöstränderna är en viktig orsak till kärnockans försvinnande. De senaste förekomsterna var dels i strandnära diken och på tångvallar, dels i några diken på före detta myrmarker i sydvästra och sydöstra Skåne, dels i Levrasjön och några få andra slättsjöar. Längst höll den sig kvar med en individlik förekomst på nordvästra sidan av Levrasjön, där stranden betades av nötkreatur ända ut i vattnet. Sedan betet upphörde växte stranden igen

med askog och tät vass. Försök med uppodling från frön samt utplanteringar misslyckades, möjligen på grund av att plantorna frös bort under vintern. Eftersom inga exemplar observerades påföljande år, kunde ytterligare frön inte skördas. Såvitt jag vet lagrades tyvärr inga frön för framtida bruk. Betet har återupptagits i området. Schaktningar har utförts i nordvästra Levrasjön för att få igång groning av eventuell fröeserv och sju fröplantor uppges ha spirat 2018. Uppenbarligen kan frön hålla sig vid liv under många år i sjöarnas bottensediment, något som även konstaterades för några år sedan då tre individer av kärnocka förekom nära den blottlagda stranden av Vombsjön. Vattenståndet höjdes dock kraftigt under hösten och plantorna ”drunknade” innan de hann blomma. Lokalen var belägen inte långt från den lilla Bysjön, där kärnocka hade en av sina sista svenska förekomster fram till 1980-talet. De närmaste rika lokalerna för kärnocka finns på sydvästra Själland och mellersta Jylland. Kärnocka är svår men inte omöjlig att odla. Fröna bör sås direkt efter skörden i blött, slamblandat, kalkrikt, sandigt och näringsrikt substrat och vuxna individer kan sannolikt odlas i fuktig trädgårdsjord. En blöt blandning av höns gödsel, tång och kalkslam är kanske ett lämpligt substrat. Arten tycks vara mycket näringskrävande och dessutom frostkänslig. Det innebär att den i vårt klimat måste blomma och sätta mogna frön i god tid innan vinterfrost inträffar.

Backklöver *Trifolium montanum*.

****Trifolium montanum* (backklöver) 1**

Backklöver är nästan utdöd som vildväxande i Skåne. Under de senaste åren har den enbart rapporterats från Lilla Smörstack söder om Malmö samt Kungsmarken öster om Lund. På Lilla Smörstack finns tolv exemplar och på Kungsmarken kunde jag sommaren 2019 bara återfinna två exemplar. Så sent som för 5–10 år sedan fanns ett individ av backklöver på en diabaskulle intill Sularpsbäcken mellan Kungsmarken och Södra Sandby. Detta individ har dock inte kunnat återfinnas under senare år. Vegetationen betades förut intensivt och ofta åts

backklöverns blomskott upp. Arten är emellertid betestålig och kan överleva i många år utan att blomma. Numera lär området emellertid inte längre betas. En lokal strax S om Ugglarpssjön spolierades i slutet av 1980-talet av en väganläggning (uppgift från Leif Runeson). På den högsta punkten på Sandbergen söder om Rustningshamn vid Glumslöv fanns enstaka exemplar av backklöver fram till för något tiotal år sedan. På Sandbergen tilläts backklöver inte blomma förut på grund av bete. Numera har vegetationen vuxit upp och det är kanske inte helt omöjligt att något blommande individ av backklöver kan ha hållit sig kvar där. På en av de östligaste diabaskullarna i Sireköpinge fanns åtminstone under 1970-talet en liten men rikligt blommande population av backklöver och där bör arten eftersökas. Den verkar inte vara kalkkrävande, men är tämligen konkurrenskänslig. I tätande vegetation kan den dock hålla sig kvar några år. Material uppdrivet från frö från Kungsmarken och Lilla Smörstack finns i odling i trädgårdar (även botaniska trädgårdar). Backklöverns frukter sås i sandblandad såjord och kräver troligen stratifiering för att gro, men vuxna plantor är ganska lättodlade i vanlig trädgårdsjord.

Sommarklynne *Valerianella dentata*.

****Valerianella dentata* (sommarklynne) 2**

Sommarklynne har tre kända förekomster i Skåne, nämligen Mölle kapell, Billinge och Riseberga (Nilsson 2015). På samtliga tre platser växer den som åkerogräs, men återfinns inte varje år vid Mölle och varierar där dessutom kraftigt i antal mellan olika år. Avtal finns mellan markägaren och länsstyrelsen beträffande begränsad användning av ogräsbekämpningsmedel. På samma lokal finns även t.ex. åkerödtoppa och åkerkulla (*Anthemis arvensis*). Material från samtliga tre kvarvarande lokaler finns i odling i trädgårdar (även botaniska trädgårdar). En fjärde lokal, periodvis individrik, fanns tidigare i kustbranten halvvägs mellan Kåseberga och Löderups Strandbad, men där har den inte observerats under de senaste åren. Den förekom också åtminstone fram till 1980-talet på Svampabanan nära Tomelilla, men även där har den eftersökts förgäves under senare år. Sommarklynne är ettårig och vårgroende och kan räknas till kategorin sällsynta "ädelogräs". Frukterna är små enfröiga nötter (achener), som utvecklas ensamma i grenvecken. Frösättningen är sålunda liten hos ett enskilt individ, även om blomställningen kan förgrena sig dikotomt upprepade gånger. Å

andra sidan blir sommarklynne gärna individrikt (hundratals exemplar eller mera) under gynnsamma förhållanden och den totala fröproduktionen hos en population kan därför vara betydande. Sommarklynne är konkurrenskänsligt, men kan växa även bland tätvuxen stråsäd. Det tycks föredra kalkhaltig jord och har fortfarande åtskilliga förekomster på Öland och Gotland. Nötterna (achenerna) sås på våren i normal såjord och arten är lättodlad på solvarm, näringsrik och gärna lite sandblandad jord. Är närings- och vattentillgången riklig, kan individen bli mer än halvmeterhöga.

Ölandskungsljus *Verbascum densiflorum*.

!Verbascum densiflorum (ölandskungsljus) 1

Ölandskungsljus är – bortsett från enstaka uppgifter i andra delar av Skåne – i nutiden känd från ett litet område 1–2 km SV om Karsholms gård i Österslöv (Olsson 2015). Arten har mycket gamla anor i detta område och rapporterades därifrån redan i början av 1800-talet. Utanför Skåne finns ölandskungsljus med väletablerade förekomster närmast bland annat på Själland och Öland. Den är oftast tvåårig i det att den bildar en övervintrande bladrosett det första året och blommar påföljande sommar med flera centimeter breda kraftigt gula blommor. Växten är tätt filthårig och stängeln oftast ogrenad. Kapslarna bildar ganska rikligt med frön och dessa tycks gro ganska lätt i varm jord. Ölandskungsljus odlas ibland som prydnadsväxt (Aldén & Ryman 2009) och vissa rapporter grundar sig troligen på förvildade förekomster. Jag känner inte till huruvida material från Österslöv odlas. Frön bör snarast samlas in från den lokalen. Den är lättodlad i vanlig planteringsjord i soligt och varmt läge. Fröna kan sås i normal såjord.

Grenigt kungsljus *Verbascum lychnitis*.

***!Verbascum lychnitis* (grenigt kungsljus) 3**

Grenigt kungsljus har under senare år rapporterats från ett ganska stort antal lokaler i Skåne, särskilt från Kristianstadstrakten och Landskronatrakten (Artportalen). Det är mig dock inte bekant huruvida samtliga fynd är korrekt bestämda. Ofta har nämligen praktkungsljus (*V. speciosum*) felaktigt identifierats som grenigt kungsljus. Hos den senare arten saknar de båda nedre ståndarna hår på ståndarknapparna, medan praktkungsljus har håriga knappar. Även grenigt kungsljus odlas ibland (Aldén & Ryman 2009) och en hel del förekomster kan vara förvildade från odling. Grenigt kungsljus har funnits sedan åtminstone 1930-talet i ett stort f.d. sandtag norr om järnvägen strax väster om Asmundtorp, men härifrån finns inga rapporter sedan 2003 (Artportalen). I detta område korsade den sig med mörkt kungsljus (*V. nigrum*), som till skillnad från grenigt kungsljus har violetthåriga ståndarsträngar, och genom återkorsningar bildades en hybridsvärm som gjorde det mycket svårt att säkert identifiera ”rena” individer av grenigt kungsljus. Denna är liksom andra arter av *Verbascum* lättodlad och trivs särskilt i sandig jord i solvarma lägen. Fröna sås i normal såjord.

Luddveronika *Veronica opaca*.

***Veronica opaca* (luddveronika) 3?**

Luddveronika är en liten annuell tätluden veronika med klarblå blommor och brett äggrunda trubbiga blad, som är grunt naggade längs kanterna. Foderflikarna är trubbiga till skillnad från hos flera snarlika arter. Kapseln är rundad och dubbelt så bred som hög, korthårig och glandelhårig och även den karakteristisk för arten. Luddveronika förekommer oftast sporadiskt och vanligen bara enstaka eller fåtalig på åkermarker, i trädgårdsland och på tillfälligt blottad kulturmark. I nordöstra Skåne visade den sig i slutet av 1900-talet vara särdeles utbredd på sommarstugetomter. Det finns relativt få fynd under senare år (Artportalen), men det kan bero på förbiseende och att få letar efter arten. Mörkertalet är sannolikt betydande. En del rapporter grundar sig på felbestämning och fotobelägg av kritiska karaktärer är nödvändiga i samband med rapportering. Arten är lättodlad, då den i princip är helt inskränkt till kulturmark och odlas lämpligen från frön i vanlig planteringsjord. Den verkar inte vara kalkberoende, men är sannolikt kalkgynnad. Det är mig inte bekant huruvida skåniskt material av luddveronika odlas. Frömaterial bör vid lämpligt tillfälle insamlas och arten odlas. Fröna kan sås i normal såjord.

Alvarveronika *Veronica praecox*.

*Veronica praecox (alvarveronika) 1

Alvarveronika var känd från två sandiga åkrar nordväst om Lund från 1950-talet och fram till 1970-talet (Merker 1959). Under 1970-talet upptäcktes arten utmed långa järnvägssträckor i södra och östra Skåne från Svedala till Simrishamn och från Ystad till Kristianstad. På den tiden utgjordes banvallarna av sand och grus. Sedan man hade ersatt detta material med makadam och dessutom asfalterat stora sträckor av de cykelvägar som tidigare varit banvallar försvann alvarveronika från flertalet lokaler. Numera finns den kvar enbart på blottad grus- och sandjord på några platser, i t.ex. Tomelilla, Köpungebro och Åhus/Rinkaby. Individantalet minskar dessutom generellt, främst på grund av fortgående igenväxning av växtplatserna eller av ändrad markanvändning. Alvarveronika är en höstgroende vårbloppande ånnuell som övervintrar i form av små bladrosetter. Den kan börja blomma redan i mars under varma vårdagar och blomningen kan sträcka sig fram till ett stycke in i juni. Fröna mognar snabbt, men verkar ha dålig spridningsförmåga. Arten är gynnad av värme och viss nederbörd under höst och vår, men mycket känslig för konkurrens. Bladen är glansiga av ett kraftigt vaxskikt, något som kanske gynnade dess överlevnad på banvallar även under perioder då man spred bekämpningsmedel, som dödade dess konkurrenter. Material från Köpungebro och Tomelilla odlas i trädgårdar (även botaniska trädgårdar) och dessutom har arten förvildat sig från odling på ett ställe i Lund. Alvarveronika är lättodlad på sand- och kalkblandad trädgårdsjord. Fröna kan sås på hösten eller våren i sandblandad såjord. Groningen tycks vara gynnad av värme.

Klibbveronika *Veronica triphyllos*.

***Veronica triphyllos* (klibbveronika) 3**

Klibbveronika har en biologi som påminner mycket om alvarveronikans. Klibbveronika är också en konkurrenskänslig höstgroende och vårblomande årlig med preferens för bar kalkrik sandjord. På de båda åkrar nordväst om Lund som hyste alvarveronika växte även rikligt med klibbveronika. De båda arterna blommar också samtidigt. Klibbveronika har dock varit ganska allmän på Kristianstadsslättens sandmarker och även förekommit på många platser i sydvästra och södra Skåne. Numera återfinns arten på allt färre lokaler, främst i östra Skåne. Detta har utan tvekan samband med markens fortlöpande eutrofiering och ty åtföljande igenväxning med mera näringskrävande arter. Klibbveronika är gynnad av nederbördsrika vintrar och varma men inte alltför torra vårar. Är förhållandena gynnsamma, kan den uppträda massvis. Därför finns säkerligen en betydande fröreserv i många marker på Kristianstadsslätten. Fröna kan antagligen överleva under många år i marken och invänta gynnsamma gröningsbetingelser. De sås i sandblandad såjord. Arten är lättodlad på liknande typ av kalksandjord som alvarveronika, ifall fröna sås på hösten. Vårsådd leder ibland till kraftig vegetativ växt och riklig förgrening utan att blomskott bildas. Med tanke på hur pass snabbt arten minskar i Skåne bör frön snarast samlas in på några vitt skilda lokaler och arten hållas i odling.

Buskvicker *Vicia dumetorum*.

!*Vicia dumetorum* (buskvicker) 2

Buskvicker har haft ett relativt stort antal lokaler i Skåne och förekomsterna har oftast varit stabila men i många fall med bara enstaka eller få individ. Under senare år har man kunnat märka en frekvensminskning av arten, men det är svårt att fastställa orsaken eller orsakerna. Buskvicker tycks tåla igenväxning väl ifall det inte blir alltför skuggigt. Den trivs bra i skogsbryn och bland sly nära vägkanter. En begränsande faktor kan vara dålig föryngring, eftersom den förökar sig med frön. Undersökning av artens frösättning, frögroning och överlevnaden av eventuella ungpantor bör snarast genomföras. Det är inte omöjligt att minskningen sålunda beror på att de vuxna plantorna nu börjar bli senila och dör av efterhand utan att ersättas av unga individ. Troligtvis är arten korsbefruktad (allogam) och brist på pollinatörer kan vara ytterligare en orsak till artens tillbakagång. Buskvicker har i enstaka fall förvildat sig från odling, men någon aktuell odling av arten känner jag inte till. Den förefaller dock att vara tämligen lättodlad från frön och trivs då bäst i näringsrik mulljord i halvskugga. Fröna kan sås i normal såjord. Individerna kan bli mycket vidlyftiga och vidsträckta och klänga till flera meters höjd i omgivande vegetation.

Sandviol *Viola rupestris* ssp. *rupestris*.

***Viola rupestris* ssp. *rupestris* (sandviol) 2**

Sandviol har förmodligen alltid varit mer eller mindre sällsynt i Skåne. I nutiden finns ett antal lokaler för arten längs Skånes östkust, särskilt i trakterna av Åhus och Vitemölla. Sandviol är en liten perenn med ganska små blommor och små blad och bildar inga större bestånd. Den blommar i april och maj. Individerna kan sitta gruppvis eller enstaka och ofta på stora avstånd från varandra. Det är därför inte osannolikt att den är något förbisedd. Den är känslig för konkurrens och försvinner i samband med igenväxning av sandstäpper och glest bevuxna torrängar. Sandviol är uppenbart värmeälskande och relativt torktålig med en djupgående rot. Exemplaren växer långsamt och sätter få blommor. Frösättningen är liten och fröna har förmodligen dålig spridningsförmåga (sannolikt sprids de av myror). Såvitt jag vet finns inte något skånskt material i odling och frön bör snarast samlas in från dels Åhustrakten, dels Österlen. Det är inte känt huruvida sandviol är lätt- eller svårödlad, men sannolikt kan fröna sås i sandblandad såjord och vuxna plantor odlas på sandblandad kalkhaltig jord. Sandviol påstås hybridisera med ängsviol (*V. canina*) och andra violarter och bör således i odling hållas väl skild från dessa.

Sumpviol *Viola uliginosa*.

***Viola uliginosa* (sumpviol) 2**

Sumpviol förekommer i nutiden på tre platser i Skåne: Allerums mosse nordost om Helsingborg, Össjö öster om Ängelholm samt på gränsen mellan Västra Vram och Träne. På den förstnämnda lokalen (naturreservat) var arten för några år sedan på väg att dö ut på grund av igenväxning och framför allt uttorkning, men beståndet har nu ökat igen till några tiotal. På den sistnämnda lokalen har bara tio eller färre individer rapporterats under senare år (Artportalen) och beståndet har minskat kraftigt under de senaste 40 åren. Förekomsten i Össjö var individrik (möjligen flera hundra) vid besöken under 2010-talet och beståndet tycktes vara någotsånär stabilt. En långsam igenväxning sker dock där och lokalen bör hållas under fortlöpande uppsikt. Lokalen i Träne/Västra Vram bör snarast röjas, men med försiktighet så att de få återstående sumpviolerna inte skadas. Jag känner inte till någon dagsaktuell odling av sumpviol. Arten tillhör inte de mest lättodlade, men kan odlas på fuktig jord. Fröproduktionen är liten. Fröna bör antagligen sås i våt sandblandad torvjord eller vitmossa som hålls fuktig. Sumpviol påstås hybridisera med bland annat skogsviol (*V. riviniana*) och ängsviol (*V. canina*).

Mistel *Viscum album*.

!Viscum album (mistel) 1

Mistel är något av en ikonisk och närmast ”mytisk” art i Nordeuropa åtminstone sedan järnåldern. Arten brukar anses vara en ”postglacial värmetidsrelikt” i norra Europa. Mistel odlas ofta och många av dess förekomster torde bero på spridning med hjälp av trastar (t.ex. dubbeltrastar) från odlingar eller kanske i vissa fall ett direkt utkletande av frön på trädgrenar. En lokal nära Kristianstad var känd från åtminstone Linnés tid och kanske ett stycke in på 1800-talet. I nutiden finns mistel på några ställen, bland annat i Lund och på Limhamn. På den sistnämnda lokalen, intill Limhamns kalkbrott, är dock dess värdväxt döende och mistelns dagar därför räknade. Förekomsten i Lund – en björk som uppges vara planterad på 1940-talet – brandskattas vissa år, särskilt strax före jul, genom att mistelskottet skärs av intill trädstammen. Eftersom den större delen av misteln befinner sig inuti björken, kan den dock slå ut nya gröna skott påföljande år. Det finns med andra ord inga säkert vildväxande mistelindivider i Skåne. Samtliga nulevande exemplar är antingen direkt odlade eller har spridits från odling med hjälp av människor eller fåglar. Förekomsten i Lund bör kanske räknas som adventiv, eftersom misteln möjligen har förts in oavsiktligt tillsammans med björkplantor. Om detta torde det dock vara svårt att få visshet. Det finns talrika exempel på lyckad mistelodling, även i Skåne. Fröna bör dock sås på samma värdväxtart på vilken moderplantan växer. Man kletar då fast den klubbiga frukten (”bäret”) i omedelbar anslutning till värdens tillväxtvävnad (t.ex. den övervallningsvävnad som bildas vid skador).

Referenser

Aldén, B. & Ryman, S. 2009: Våra kulturväxters namn. – Formas Förlag, Stockholm.

Andersson, B. & Holmgren, J. 2015: Ängssilja. – Bot. Notiser 148(3): 23–27.

Björkqvist, I. 1959: Studium av släktet *Alisma* L. Några uppgifter om en avvikande form. – Bot. Notiser 112: 377–380.

- Fröberg, L. 2017: Svarttåg håller ställningarna i Skåne. – Bot. Notiser 150(4): 23–28.
- Fröberg, L. & Johansson, J. T. 2018: Toppjungfrulin – en hotad art i Skåne. – Bot. Notiser 151(1): 43–52.
- Hartvig, P. (red.) 2015: Atlas Flora Danica. – Gyldendal, København.
- Hylander, N. 1943: Die Grassameneinkömmlinge schwedischer Parke mit besonderer Berücksichtigung der *Hieracia silvaticiformia*. – Symbolae Botanicae Upsalienses VII:1.
- Hylander, N. 1954: Märkligare nytillskott till den svenska kärlväxtfloran sedan 1920. – Bot. Notiser 1954: 132–153.
- Johansson, J. T. 2016: Gatmålla i Skåne. – Bot. Notiser 149(3): 13–20.
- Johansson, J. T. 2017a: Kritsuga *Ajuga genevensis* L. i Skåne och på andra håll. – Bot. Notiser 150(1): 10–20.
- Johansson, J. T. 2017b: Smalbladig lungört – ännu ej utdöd i Skåne. – Bot. Notiser 150(3): 1–13.
- Johansson, J. T. 2017c: Småfrossört i Skåne. – Bot. Notiser 150(4): 29–36.
- Johansson, J. T. 2018a: Sandnörels historia i Skåne. – Bot. Notiser 151(2): 1–10.
- Johansson, J. T. 2018b: Sandvedeln och dess historia i Skåne. – Bot. Notiser 151(3): 16–28.
- Johansson, J. T. 2018c: Ska även raggarrv försvinna från Skåne? – Bot. Notiser 151(4): 9–28.
- Johansson, J. T. 2019a: Den skånska flytsvaltingen i själåtåget? – Bot. Notiser 152(1): 21–44.
- Johansson, J. T. 2019b: Spjutsporre – en skönhet i miniatyr. – Bot. Notiser 152(2): 1–19.
- Johansson, J. T. & Fröberg, L. 2017: Ängssiljan och dess historia i Skåne. – Bot. Notiser 150(4): 5–12.
- Johansson, J. T. & Olsson, K.-A. 2019: Trubbstarr – en kvarleva från istiden? – Bot. Notiser 152(3): 1–28.
- Mattiasson, G. 2002: Praktnejlika i södra Sverige. – Svensk Bot. Tidskr. 96: 226–232.
- Mattiasson, G. 2011: Praktnejlika i Skåne. – Bot. Notiser 144(2): 1–13.
- Merker, H. 1959: Veronica praecox All., ett skånskt åkerogräs. – Bot. Notiser 112: 380–384.
- Nilsson, G. 2014: Kattmynta i Skåne. – Bot. Notiser 147(4): 5–7.
- Nilsson, G. 2015: Sommarklynne i Skåne. – Bot. Notiser 148(2): 25–28.
- Olsson, K.-A. 2015: Ölandskungsljus i Österslöv. – Bot. Notiser 148(3): 28.
- Olsson, K.-A. & Wigermo, C. 2015a: Krypfloka i Skåne. – Bot. Notiser 148(3): 29–32.

Olsson, K.-A. & Wigermo, C. 2015b: Huvudtåg i Skåne. – Bot. Notiser 148(4): 15–18.

Olsson, K.-A. & Wigermo, C. 2019a: Dvärgjohannesört i Skåne. – Bot. Notiser 152(2): 62–64.

Olsson, K.-A. & Wigermo, C. 2019b: Ljungsnärja i Skåne. – Bot. Notiser 152(3): 37–39.

Rosén, E. 1749: *Observationes botanicæ, circa plantas quasdam Scaniæ non ubivis obvias, et partim quidem in Svecia hucusque non detectas. Quibus accessit brevis disquisitio de strage bovilla, quotannis in pascuis Christianstadii observata.* – Londini Gothorum.

Runeson, L. 2016: Åkerfibbla i Skåne. – Bot. Notiser 149(2): 15–18.

Schou, J. C. m.fl. 2017: *Danmarks vandplanter.* – BFN's Forlag.

Svensson, Å. & Wigermo, C. 2018: Vattenstånds i Skåne. – Bot. Notiser 151(4): 33–35.

Thell, A. 2016: Humlesugan i Skåne och Danmark under 500 år. – Bot. Notiser 149(4): 1–19.

Wigforss, M. & Johansson, J. T. 1982: Kalkkrassing vid Lernacken i Skåne. – Svensk Bot. Tidskr. 76: 46.